

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Економічний факультет

ПОГОДЖЕНО

Декан факультету (Директор ННІ)
Економічний факультет
(назва факультету (ННІ))

_____ Андрій МУЗИЧЕНКО
(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)

“___” листопада 2025р.

ДОПУСКАЄТЬСЯ ДО ЗАХИСТУ

Завідувач кафедри
Кафедра банківської справи та страхування
(назва кафедри)

_____ Вікторія КОСТЮК
(підпис) (ім'я ПРІЗВИЩЕ)

“24” листопада 2025 р.

МАГІСТЕРСЬКА КВАЛІФІКАЦІЙНА РОБОТА

на тему: «Вплив цифрових технологій на розвиток споживчого банківського кредитування в Україні»

Спеціальність

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

(код і найменування)

Освітня програма

Фінанси і кредит

(назва)

Орієнтація освітньої програми

освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Гарант освітньої програми

к.п.н., доцент кафедри банківської справи

та страхування

(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Лідія АВРАМЧУК

(ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи

к.е.н., доцент кафедри банківської справи

та страхування

(науковий ступінь та вчене звання)

_____ (підпис)

Ольга ФАЙЧУК

(ім'я ПРІЗВИЩЕ)

Виконав

_____ (підпис)

Вадим СТЕПАНЬКО

(ім'я ПРІЗВИЩЕ здобувача)

НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ БІОРЕСУРСІВ
І ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ УКРАЇНИ

Економічний факультет

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри

Кафедра банківської справи та страхування

К.е.н., доц _____ Вікторія КОСТЮК

(науковий ступінь, вчене звання) (підпис)

(ім'я ПРИЗВИЩЕ)

“23” жовтня 2024 року

ЗАВДАННЯ

ДО ВИКОНАННЯ МАГІСТЕРСЬКОЇ КВАЛІФІКАЦІЙНОЇ РОБОТИ ЗДОБУВАЧУ

Степаньку Вадиму Костянтинівичу

(прізвище, ім'я, по батькові)

Спеціальність

072 «Фінанси, банківська справа, страхування та фондовий ринок»

Освітня програма

Фінанси і кредит

(назва)

Орієнтація освітньої програми

освітньо-професійна

(освітньо-професійна або освітньо-наукова)

Тема магістерської кваліфікаційної роботи: «Вплив цифрових технологій на розвиток споживчого банківського кредитування в Україні» затверджена наказом від “16” жовтня 2024 р. №1854 «С»

Термін подання завершеної роботи на кафедру

“24” листопада 2025 р.

(рік, місяць, число)

Вихідні дані до магістерської кваліфікаційної роботи: фінансова звітність АТ КБ «ПриватБанк», періодична та наукова література вітчизняних і зарубіжних вчених; нормативно-правова база, електронні ресурси мережі Internet.

Перелік питань, що підлягають дослідженню:

1. Теоретичні і методичні основи споживчого банківського кредитування в умовах цифровізації.
2. Тенденції розвитку споживчого банківського кредитування в Україні.
3. Напрями розвитку споживчого банківського кредитування під впливом цифрових технологій

Дата видачі завдання “23” жовтня 2024р.

Керівник магістерської кваліфікаційної роботи _____

(підпис)

Ольга ФАЙЧУК

(ім'я ПРИЗВИЩЕ)

Завдання прийняв до виконання _____

(підпис)

Вадим СТЕПАНЬКО

(ім'я ПРИЗВИЩЕ)

РЕФЕРАТ

Магістерська кваліфікаційна робота «Вплив цифрових технологій на розвиток споживчого банківського кредитування в Україні» складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (48 джерел), містить 10 рисунків та 17 таблиць. Основний текст магістерської роботи викладений на 70 сторінках комп'ютерного тексту.

Цифрові технології істотно трансформують споживче банківське кредитування, підвищуючи швидкість, доступність та безпеку кредитних послуг. Використання мобільного банкінгу, дистанційної ідентифікації та автоматизованого скорингу дає змогу банкам зменшувати витрати й ризики, що особливо важливо в умовах війни та посиленої конкуренції з боку фінтех-компаній. У таких умовах цифровізація стає необхідною передумовою підвищення ефективності кредитної діяльності та зміцнення стійкості фінансової системи, що зумовлює актуальність дослідження її впливу на розвиток споживчого кредитування.

Об'єктом дослідження є процес споживчого банківського кредитування в Україні, зокрема його організаційні та функціональні аспекти, досліджені на прикладі діяльності АТ КБ «Приватбанк».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних засад формування, функціонування та розвитку системи споживчого банківського кредитування в Україні.

Метою магістерської роботи є перспективи розвитку споживчого банківського кредитування в Україні.

У першому розділі висвітлено основні теоретичні і методичні основи споживчого банківського кредитування, включаючи його сутність, функції та принципи. Розкрито відмінності між загальним споживчим кредитуванням та його банківською формою, а також систематизовано класифікацію та механізм функціонування споживчого кредитування. У другому розділі розкрито тенденції розвитку споживчого банківського кредитування в Україні. Проаналізовано динаміку та структуру ринку за останні 5 років, з акцентом на

регулятивну роль НБУ. Детально досліджено місце та механізм споживчого кредитування у кредитному портфелі АТ КБ «Приватбанк» та здійснено оцінку ефективності. Третій розділ розкриває напрями розвитку споживчого банківського кредитування. Окреслено перспективи функціонування ринку в умовах воєнного та повоєнного періодів. Запропоновано шляхи удосконалення механізму кредитування на прикладі досліджуваного банку. Особливу увагу приділено впровадженню цифровізації та фінтех-рішень у діяльність КБ «Приватбанк» для забезпечення його конкурентоспроможності.

Ключові слова: споживче кредитування, банківське кредитування, кредитний портфель, Приватбанк, динаміка, НБУ, ефективність, цифровізація, фінтех, скоринг.

ЗМІСТ

ВСТУП	6
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ	9
1.1. Сутність та функції споживчого кредитування	9
1.2. Класифікація, специфіка та принципи споживчого банківського кредитування.....	15
1.3. Механізм функціонування споживчого банківського кредитування в умовах цифрової трансформації	22
РОЗДІЛ 2. ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ	27
2.1. Динаміка та структура споживчого банківського кредитування.....	27
2.2. Аналіз споживчого кредитування та його місце в кредитному портфелі АТ КБ «Приватбанк».....	35
2.3. Вплив цифрових технологій на ефективність споживчого банківського кредитування досліджуваного банку	47
РОЗДІЛ 3. НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ	54
3.1. Перспективи розвитку споживчого кредитування в умовах війни та повоєнного періоду	54
3.2. Удосконалення механізму споживчого банківського кредитування досліджуваного банку	58
3.3. Цифровізація та фінтех-рішення у сфері споживчого кредитування АТ КБ «Приватбанк»	63
ВИСНОВКИ	73
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	75

ВСТУП

У сучасних умовах трансформації фінансового сектору питання впливу цифрових технологій на розвиток споживчого банківського кредитування набуває особливої значущості. Цифровізація стала ключовим драйвером модернізації банківської діяльності, формуючи нові моделі взаємодії між банком і клієнтом, підвищуючи доступність, швидкість та персоналізацію фінансових послуг. Впровадження мобільного банкінгу, дистанційної ідентифікації, електронних підписів, автоматизованих скорингових систем, штучного інтелекту та технологій Big Data докорінно змінює процеси надання споживчих кредитів, дозволяючи мінімізувати операційні витрати й знижувати кредитні ризики. Для України проблема цифровізації кредитного ринку є особливо актуальною в умовах війни та повоєнного відновлення, адже потребує забезпечення фінансової доступності населення, підтримки споживчої активності та підвищення стійкості банківської системи. На тлі зростання конкуренції з боку небанківських фінтех-компаній банки вимушені адаптувати власні кредитні продукти до нових цифрових реалій, удосконалювати канали дистанційного обслуговування та підвищувати рівень кібербезпеки. Попри активне впровадження цифрових сервісів, наукові та практичні питання оцінювання ефективності таких технологій у сфері споживчого банківського кредитування, їх впливу на ризик-менеджмент, кредитний портфель, поведінку клієнтів і рівень фінансової інклюзії залишаються недостатньо дослідженими. Це зумовлює необхідність комплексного вивчення ролі цифрових інструментів у розвитку споживчого кредитування та визначення напрямів їх подальшого застосування.

Отже, дослідження впливу цифрових технологій на розвиток споживчого банківського кредитування є надзвичайно актуальним, оскільки сприяє формуванню науково обґрунтованих підходів до підвищення ефективності кредитної діяльності банків, посиленню їх конкурентоспроможності та підтримці сталого розвитку фінансової системи України.

Проблеми банківського споживчого кредитування розглянуто в працях вітчизняних і зарубіжних авторів, а саме: Е. Долана, О. Заруби, С. Ілляшенка, О. Кириченка, Л. Лютого, Ю. Масленченкова, М. Пуховкіної, П. Роуза, І. Осадчого, Л. Кузнецової, А. Мороза, М. Пудовкіна, Т. Смовженко, М. Савлука, А. Степаненко, Н. Мостовенко, Л. Сердюк та ін. Віддаючи належне науковим напрацюванням вчених із цієї проблематики варто зауважити, що існує потреба в її подальшому дослідженні.

Об'єктом дослідження є процес споживчого банківського кредитування в Україні, зокрема його організаційні та функціональні аспекти, досліджені на прикладі діяльності АТ КБ «Приватбанк».

Предметом дослідження є сукупність теоретичних, методичних і практичних засад формування, функціонування та розвитку системи споживчого банківського кредитування в Україні.

Метою магістерської роботи є перспективи розвитку споживчого банківського кредитування в Україні.

Для досягнення поставленої мети магістерської роботи нами було поставлено наступні завдання:

- розкрити сутність, функції та класифікацію споживчого кредитування;
- систематизувати принципи та механізм функціонування споживчого банківського кредитування;
- проаналізувати динаміку, структуру та тенденції розвитку споживчого банківського кредитування в Україні під впливом цифрових технологій;
- здійснити аналіз місця споживчого кредитування у кредитному портфелі АТ КБ «Приватбанк» та дослідити його внутрішній механізм;
- дослідити вплив цифрових технологій на ефективність споживчого кредитування досліджуваного банку та обґрунтувати зв'язок між цифровою трансформацією та зниженням його собівартості;
- визначити перспективи розвитку споживчого кредитування в умовах воєнного та повоєнного періодів;
- запропонувати напрями удосконалення механізму та інноваційні фінтех-рішення у сфері споживчого кредитування АТ КБ «Приватбанк».

У процесі дослідження використано загальнонаукові та спеціальні економічні методи. Зокрема, застосовано метод аналізу та синтезу для вивчення сутності споживчого кредитування, статистичні методи (для оцінки динаміки споживчих кредитів), графічний метод (для візуалізації тенденцій розвитку), порівняльний аналіз (для зіставлення даних за різні періоди та регіони), а також системний підхід (для комплексного вивчення факторів впливу на ринок споживчого кредитування).

Інформаційною базою стали законодавчі та нормативно-правові акти України, офіційні статистичні дані, фінансова звітність та внутрішні документи АТ КБ «Приватбанк», наукові праці вітчизняних та зарубіжних вчених, матеріали конференцій та періодичних видань.

Апробація роботи. Основні положення дослідження викладені у наступних публікаціях:

Тези. Степанько В.К., Файчук О.В. Сучасні тенденції споживчого банківського кредитування в умовах викликів та загроз. *II Всеукраїнська науково-практична конференція молодих вчених та студентів “економічні дні - 2025”*. Київ: НУБіП. 2025, с. 114-115.

Стаття. Розвиток споживчого банківського кредитування в Україні, 2025.

Обсяг і структура випускної кваліфікаційної роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (48 найменування). Загальний обсяг роботи складає 80 сторінок, основний зміст викладено на 70 сторінках. Робота містить 17 таблиць та 10 рисунків.

РОЗДІЛ 1

ТЕОРЕТИЧНІ І МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УМОВАХ ЦИФРОВІЗАЦІЇ

1.1. Сутність та функції споживчого кредитування

Споживче кредитування являє собою невід'ємну частину сучасного економічного життя держави та суспільства, яке надає громадянам можливість купувати товари та послуги, не відкладаючи свої потреби в них на майбутнє. Цей механізм сприяє зростанню внутрішнього попиту, активізує підприємницьку діяльність, стимулює виробництво та обіг товарів, а також позитивно впливає на економічне зростання загалом. Крім того, розвиток системи споживчого кредитування сприяє підвищенню рівня добробуту населення, адже дозволяє розширити доступ до якісних товарів, медичних послуг, освіти та житла. Водночас ефективне функціонування цього сегмента фінансового ринку потребує належного державного регулювання та контролю для запобігання надмірному кредитному навантаженню на населення та забезпечення фінансової стабільності. З огляду на зростаючий рівень залученості домогосподарств до кредитних відносин, важливим є впровадження механізмів підвищення фінансової грамотності населення. Лише за умов збалансованого розвитку споживчого кредитування можливо забезпечити довгострокову економічну стійкість і соціальну безпеку.

На початковому етапі дослідження критично важливо чітко розмежувати загальну сутність споживчого кредитування (що включає всі фінансові установи, такі як ломбарди, кредитні спілки, фінансові компанії) від споживчого банківського кредитування, яке є предметом нашого дослідження та регулюється особливими нормами НБУ [46].

Поняття «споживчого кредиту» у сучасній економічній літературі трактується неоднозначно. Дослідники розглядають його як окремий вид кредитних відносин, спрямованих на задоволення потреб фізичних осіб, а не суб'єктів господарювання. Узагальнення поглядів учених наведено у таблиці 1.1.

Підходи науковців до визначення сутності споживчого кредиту

Автор / Джерело	Визначення поняття	Основні акценти / ознаки
В.Т. Сусіденко [45, с.45]	Споживчий кредит – це кошти, що надаються банком громадянам під процент у тимчасове користування на умовах забезпеченості, повернення, строковості, платності та цільового використання.	Підкреслює класичні принципи кредитування (повернення, строковість, платність, забезпеченість), розглядає кредит як інструмент задоволення особистих потреб.
С.В. Мочерний [23, с.176]	Кредит у національній валюті, що надається фізичним особам-резидентам України для придбання товарів тривалого користування або послуг із можливістю розстрочки.	Акцент на споживчому характері позики, розглядає кредит як елемент стимулювання споживання.
С.В. Кудряшов [19, с.5]	Різновид банківського кредиту, що забезпечує фінансування особистих і господарських потреб домогосподарств.	Розглядає споживчий кредит як складову банківського кредитування населення.
В.Я. Погребняк [30, с.37–39]	Договір, за яким кредитор надає кошти фізичній особі для особистих, сімейних або побутових потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю, а позичальник зобов'язується їх повернути з процентами.	Визначення у правовому контексті: підкреслено договірний характер і юридичну природу кредитних відносин.

Джерело: розроблено автором на основі [45, 23, 19, 30, 46]

Узагальнюючи ці підходи, можна виокремити ключові економічні ознаки споживчого кредиту:

- ✓ надається фізичній особі для задоволення непідприємницьких потреб;
- ✓ здійснюється на умовах повернення, строковості, платності, забезпеченості;
- ✓ виступає інструментом стимулювання споживчого попиту;
- ✓ є складовою банківської кредитної діяльності.

В українському законодавстві поняття «споживчого кредиту» закріплено в п.1 пп.11 ст.1 Закону України «Про споживче кредитування», де він визначений як грошові кошти, що надаються споживачеві для задоволення потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю [39].

Закон також визначає споживче кредитування як систему правовідносин між кредитором і споживачем щодо надання, обслуговування та повернення кредиту.

Додатково у ст.2 Закону «Про банки і банківську діяльність» зазначено, що кредитування є видом банківської діяльності, який передбачає надання коштів від імені банку на власних умовах і ризик [32].

Таким чином, кредитором може бути лише банк або інша фінансова установа, що отримала відповідну ліцензію Національного банку України.

Варто зауважити, що нова редакція Закону України «Про захист прав споживачів» [37] уже не містить окремого визначення споживчого кредиту, а положення про нього перенесено до спеціального Закону «Про споживче кредитування».

У Законі України «Про фінансові послуги та фінансові компанії» [40] подано загальне визначення кредиту як грошових коштів, що надаються на умовах строковості, повернення та платності.

Для гармонізації з європейським правом положення Закону України «Про споживче кредитування» розроблено відповідно до Директиви 2008/48/ЄС Європейського Парламенту та Ради від 23 квітня 2008 року про договори споживчого кредиту [4]. У Директиві кредитна угода визначається як домовленість, за якою кредитор надає або зобов'язується надати споживачу кредит у формі відстрочки платежу чи позики. Основні положення Директиви та їхнє відображення в українському законодавстві наведено в таблиці 1.2.

Таблиця 1.2

Порівняння положень Директиви 2008/48/ЄС та Закону України «Про споживче кредитування»

Критерій	Директива 2008/48/ЄС	Закон України «Про споживче кредитування»
1	2	3
Об'єкт регулювання	Кредитна угода між кредитором і споживачем щодо надання коштів для особистих потреб	Кредит у грошовій формі, що надається фізичним особам для непідприємницьких цілей
Кредитодавець	Фізична або юридична особа, яка діє у межах своєї професійної діяльності	Банк або фінансова установа, ліцензована НБУ

1	2	3
Загальна вартість кредиту	Усі витрати споживача (відсотки, комісії, податки, інші платежі)	Аналогічне визначення, включаючи проценти, комісії та інші витрати
Річна відсоткова ставка витрат (APR)	Виражена у відсотках загальна вартість кредиту для споживача	Визначається за аналогічним принципом, регламентується статтею 8
Право на дострокове погашення	Споживач має право достроково повністю або частково погасити кредит без додаткових перешкод	Ідентична норма передбачена ст.16 Закону України
Форма договору	Письмова, обов'язкові відомості про сторони, розмір кредиту, процентну ставку, умови погашення	Визначено ст.12 Закону України; договір укладається у письмовій (у тому числі електронній) формі
Контроль і регулювання	Компетентні органи держав-членів ЄС	Національний банк України як орган нагляду

Джерело: розроблено автором на основі [4, 39]

Отже, споживче кредитування є комплексною економіко-правовою категорією, що відображає відносини між банками (або фінансовими установами) та фізичними особами щодо надання грошових коштів для особистих потреб на визначений строк і під процент.

Основними принципами таких відносин є строковість, повернення, платність, цільовий характер і забезпеченість, а регулювання здійснюється згідно з нормами національного законодавства, гармонізованими з європейськими стандартами.

Виходячи з аналізу, доцільно запропонувати узагальнене авторське визначення: Споживчий кредит — це форма фінансово-економічних відносин між банком або фінансовою установою і фізичною особою-резидентом, що передбачає надання грошових коштів на умовах строковості, повернення, платності, забезпеченості та цільового використання з метою задоволення особистих або сімейних потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю.

З урахуванням викладених теоретичних та нормативних підходів, споживче кредитування виконує не лише роль фінансового інструменту задоволення особистих потреб громадян, а й має суттєве макроекономічне значення, впливаючи на сукупний попит, обсяг заощаджень і темпи економічного зростання.

Тому в економічній теорії та банківській практиці прийнято розглядати функції споживчого кредиту як прояв його економічної сутності.

Більшість дослідників (В. Коваль, І. Школьник, О. Мозговий, Т. Сорока та ін.) вважають, що основні функції споживчого банківського кредитування полягають у наступному (рис. 1.1):

Рис.1.1. Функції споживчого банківського кредитування

Джерело: розроблено автором на основі [10, 44]

1) Перерозподільна функція забезпечує перерозподіл тимчасово вільних коштів у суспільстві шляхом їх акумулювання банками та надання населенню у формі позик. Завдяки цьому створюються умови для ефективного використання грошових ресурсів, підвищення платоспроможності громадян і стимулювання внутрішнього попиту.

2) Регулююча функція. За її допомогою через механізми процентних ставок, вимоги до платоспроможності позичальників і обсяг кредитних ресурсів банки впливають на споживчий попит і грошовий обіг у країні. У періоди економічного спаду кредитування може виступати антикризовим інструментом підтримки споживчого попиту.

3) Стимулююча функція полягає у сприянні розширенню ринку товарів і послуг. Споживчий кредит створює умови для збільшення обсягів продажу промислових і побутових товарів, розвитку сфери послуг, підвищення рівня життя населення.

4) Відтворювальна (інвестиційна) функція дає можливість громадянам інвестувати у власний добробут – житло, освіту, здоров'я, підвищення кваліфікації тощо. Таким чином, споживче кредитування сприяє формуванню людського капіталу, що є передумовою довгострокового економічного зростання.

5) Контрольна функція реалізується через процедури оцінки кредитоспроможності позичальників, контролю за цільовим використанням кредитних коштів і своєчасністю погашення. Ця функція сприяє підвищенню фінансової дисципліни як з боку банків, так і позичальників.

6) Соціальна функція має прояв у підвищенні доступності фінансових послуг для широких верств населення, сприяє вирівнюванню рівня добробуту, розширює можливості споживання та забезпечує реалізацію права громадян на гідний рівень життя.

Таким чином, споживче банківське кредитування є багатофункціональним економічним інструментом, який поєднує фінансову, соціальну та регулюючу роль. Його значення виходить за межі суто банківських операцій, оскільки воно:

- забезпечує рух фінансових ресурсів у реальний сектор економіки;
- підтримує стабільність внутрішнього попиту;
- сприяє розвитку суміжних галузей – торгівлі, будівництва, освіти, послуг;
- виступає чинником підвищення рівня життя населення.

Отже, сутність споживчого банківського кредитування полягає у задоволенні особистих потреб населення шляхом надання грошових коштів на умовах повернення, строковості та платності, що водночас сприяє активізації економічних процесів у державі. Його функції відображають багатовимірний вплив на фінансову систему, забезпечуючи перерозподіл ресурсів, стимулювання попиту, соціальну підтримку та контроль за ефективністю використання коштів. Таким чином, споживче кредитування виступає важливим інструментом розвитку як для банківського сектору, так і для економіки загалом.

1.2. Класифікація, специфіка та принципи споживчого банківського кредитування

Сучасна система споживчого кредитування є багатогранною та охоплює різні форми взаємодії банків і населення, що зумовлює необхідність її наукової класифікації. Класифікація споживчих кредитів дає змогу глибше зрозуміти їхню економічну природу, виявити особливості функціонування окремих видів кредитів та оптимізувати кредитну політику банків. Споживчі кредити поділяються за низкою ознак, основні з яких наведено в таблиці 1.3.

Таблиця 1.3

Класифікація споживчих банківських кредитів

Ознака класифікації	Види кредитів	Характеристика
1. За цільовим призначенням	Цільові (на купівлю житла, автомобіля, техніки, оплату навчання, лікування тощо); нецільові (споживчі кредити готівкою, кредитні картки)	Цільові кредити мають конкретне призначення; нецільові надаються без обмеження мети використання коштів.
2. За строками користування	Короткострокові (до 1 року), середньострокові (1–3 роки), довгострокові (понад 3 роки)	Тривалість залежить від мети кредитування, суми та рівня забезпечення.
3. За способом надання	Разові (одноразова видача всієї суми); поновлювальні (револьверні – кредитні лінії, картки)	Разові кредити використовуються для одноразових покупок, поновлювальні — для багаторазового користування в межах ліміту.
4. За способом погашення	З рівномірними платежами; з диференційованими платежами; з відстрочкою основної суми (grace period)	Визначають фінансове навантаження на позичальника в часі.
5. За формою забезпечення	Забезпечені (застава, порука, страхування); незабезпечені (бланкові)	Забезпечення знижує ризики банку, але підвищує вимоги до позичальника.
6. За валютою кредиту	У національній валюті; в іноземній валюті	Вибір валюти впливає на процентну ставку та валютні ризики.
7. За формою залучення споживача	Прямі (через банк); опосередковані (через торговельні підприємства, фінансових посередників)	Опосередковані кредити часто реалізуються через партнерські програми банків і магазинів.
8. За методом нарахування відсотків	Фіксована ставка; плаваюча ставка	Фіксована ставка забезпечує стабільність платежів, плаваюча — залежить від ринкових умов.

Джерело: розроблено автором на основі [17, 21, 42]

Класифікація банківського споживчого кредитування дозволяє систематизувати та структурувати кредитні продукти за певними критеріями. Це сприяє більш глибокому розумінню специфіки кожного виду кредитування, оптимальному вибору стратегії надання кредитів, оцінці ризиків і підвищенню ефективності управління кредитним портфелем. У цьому підрозділі розглянемо основні підходи до класифікації споживчих кредитів, критерії, за якими здійснюється класифікація, а також практичне значення результатів для банківської діяльності.

1) Банківські споживчі кредити можна поділити на прямі та непрямі залежно від порядку надання та участі посередників у кредитних відносинах між банком і позичальником.

Прямі кредити передбачають укладення кредитного договору безпосередньо між банком і позичальником, без участі посередників, таких як торговельні компанії. Вони можуть надаватися у вигляді:

- стандартних кредитів на споживчі потреби;
- кредитів через платіжні або кредитні картки;
- позик для оплати послуг чи дрібних покупок.

На рис. 1.2. Наведемо переваги та недоліки прямих кредитів.

Переваги прямих кредитів	Недоліки прямих кредитів
<p>Банку легше оцінити платоспроможність позичальника та визначити ризики; Можливість здійснювати ретельний моніторинг використання кредиту; Кредитний процес менш залежний від третіх осіб.</p>	<p>Необхідність активного пошуку клієнтів; Можливе обмеження залучення нових позичальників через низьку видимість пропозиції.</p>

Рис. 1.2. Переваги та недоліки прямих кредитів

Джерело: розроблено автором на основі [17, 21, 35]

Непрямі кредити передбачають залучення посередника між банком і клієнтом. Найчастіше такими посередниками виступають роздрібні торговельні підприємства, які укладають договір з банком і пропонують клієнту оформити

кредит під час купівлі товару чи послуги. Переваги та недоліки представлені на рис 1.3.

Переваги непрямих кредитів	Недоліки непрямих кредитів
Простота та швидкість оформлення; Збільшення клієнтської бази банку; Залучення споживачів без необхідності прямого звернення до банку.	Менший контроль банку над позичальником; Залежність від посередника; Вищі операційні ризики; Обмеження на типи продуктів; Вища вартість кредиту для клієнта; Ризик репутації банку.

Рис. 1.3. Переваги та недоліки непрямих кредитів

Джерело: розроблено автором на основі [17, 21, 35]

Для кращого розуміння наведемо приклад непрямого кредиту: при купівлі побутової техніки у великих торгових мережах клієнт може оформити кредит безпосередньо на касі, а банк-партнер переводить кошти продавцю після перевірки кредитоспроможності клієнта.

2) За термінами користування кредити поділяють на:

а) Позички до запитання – без фіксованого терміну погашення, що дає банку можливість вимагати повернення у будь-який час. Надання таких позичок передбачає високий рівень ліквідності позичальника.

б) Термінові позички – мають визначений строк погашення:

- ✓ Короткострокові (до 1 року);
- ✓ Середньострокові (1–3/5 років);
- ✓ Довгострокові (понад 3 роки).

Вітчизняні банки часто групують позики на коротко- та довгострокові з урахуванням специфіки ринку та потреб клієнтів.

Короткострокові кредити – для купівлі побутової техніки або дрібних ремонтів;

Середньострокові – на навчання, медичні послуги, невеликі ремонти квартири;

Довгострокові – великі інвестиційні проекти, купівля автомобіля, реконструкція житла.

3) Споживчі кредити можуть бути:

- Незабезпечені (бланкові) – видаються без застави, лише під зобов'язання позичальника;
- Забезпечені – мають матеріальне або фінансове забезпечення для зменшення кредитного ризику.

Доцільно навести приклади забезпечення споживчих кредитів (рис. 1.4)

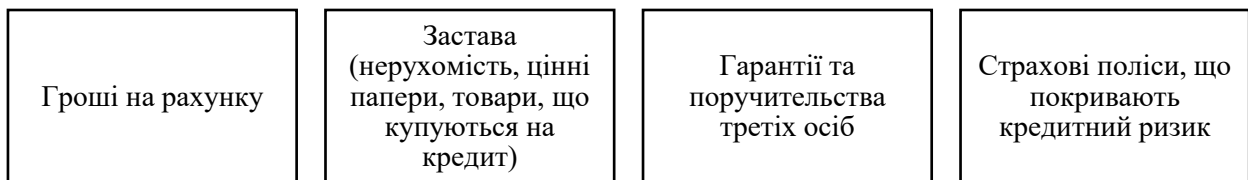

Рис. 1.4. Типи забезпечення

Джерело: розроблено автором на основі [10, 35, 48]

До заставного майна існує ряд вимог, які забезпечують його ліквідність та мінімізацію ризиків для банку. По-перше, воно повинно бути ліквідним, тобто швидко і без значних втрат можна перетворити його на грошові кошти у разі неповернення кредиту. По-друге, стабільність вартості — ціна заставного майна не повинна істотно коливатися з часом, адже різкі зниження ринкової вартості можуть призвести до втрат для банку.

По-третє, заставне майно має викликати низькі витрати на зберігання та реалізацію: це означає, що банку не доведеться витратити великі кошти на охорону, транспортування або організацію продажу. По-четверте, воно повинно бути законним і документально підтвердженим, тобто не мати юридичних обмежень, які ускладнюють або унеможливають його реалізацію.

Також важливо, щоб заставне майно відповідало цілям кредиту, наприклад, у випадку купівлі товарів на кредит саме ці товари можуть бути заставою, а для довгострокових кредитів це може бути нерухомість або цінні папери. Дотримання цих вимог дозволяє банку мінімізувати кредитний ризик і забезпечити більш стабільну роботу кредитного портфеля.

4) За способом погашення розрізняють:

Кредити з одноразовим погашенням – основна сума та відсотки сплачуються одноразово наприкінці терміну;

Кредити з розстрочкою платежу – погашення частинами протягом терміну дії договору, що буває (рівномірне погашення; нерівномірне погашення.)

Розстрочка дозволяє позичальникам рівномірно розподіляти фінансове навантаження.

5) Класифікація за характером кругообігу коштів:

Разові кредити – надаються одноразово, після погашення позичальник отримує новий кредит лише після повторного оформлення;

Поновлювані (револьверні) кредити – кредитна лінія відновлюється після часткового або повного погашення боргу;

Види револьверних кредитів:

- Кредити на кредитних картках;
- Овердрафтні кредити;
- Кредитні лінії за поточними рахунками.

Поновлювані кредити підвищують фінансову гнучкість позичальника та зменшують потребу повторного звернення до банку.

6) Класифікація за способом сплати відсотків

Утримання відсотків на момент надання – сума кредиту видається за вирахуванням відсотків;

Сплата відсотків при погашенні – позичальник сплачує відсотки одночасно з основною сумою;

Рівні внески відсотків – рівномірна сплата відсотків протягом терміну дії кредиту;

Ануїтетні кредити – рівні платежі, що складаються з частини боргу та відсотків, з поступовим зменшенням питомої ваги відсотків.

Попри різноманітність продуктів та системи забезпечення, споживче кредитування завжди супроводжується ризиками. До основних належать ризик неповернення позики через погіршення фінансового стану позичальника, макроекономічні ризики (інфляція, зміни відсоткових ставок) та ризики, пов'язані з неправильною оцінкою кредитоспроможності клієнта. Для мінімізації таких ризиків банки застосовують скоринг, страхування, заставу та інші механізми контролю платоспроможності.

Класифікація показує, що споживче кредитування охоплює широкий спектр банківських продуктів — від невеликих готівкових позик до довгострокових іпотечних програм. Це визначає специфіку споживчого кредиту, яка проявляється у його соціальній спрямованості, підвищеній ролі ризик-менеджменту та необхідності гнучких кредитних інструментів.

Споживче кредитування має низку специфічних рис, які відрізняють його від інших видів банківських продуктів, насамперед корпоративних кредитів. Розглянемо детальніше основні з них:

1. Позичальником у споживчому кредитуванні виступає фізична особа, яка використовує кошти банку для задоволення власних потреб, не пов'язаних із підприємницькою діяльністю. Це означає, що банк надає кредитні ресурси для придбання товарів тривалого користування, оплати освіти, медичних послуг, ремонтів житла, подорожей тощо. Водночас надання кредиту фізичним особам вимагає від банку ретельної оцінки платоспроможності кожного клієнта, адже ці кредити зазвичай не мають довгострокових або великих матеріальних гарантій, на відміну від корпоративних позик.

2. У споживчому кредитуванні ризики неповернення кредитів є значно вищими, ніж у корпоративному сегменті. Це пов'язано з тим, що оцінка платоспроможності фізичної особи ґрунтується на прогностичних даних: доходи, кредитна історія, наявність інших заборгованостей, сімейний стан, соціально-економічне середовище, рівень стабільності зайнятості. Оцінка цих факторів здійснюється банками за допомогою скорингових моделей, аналізу фінансових документів, а іноді й соціологічних досліджень.

3. Споживче кредитування характеризується великою кількістю транзакцій, що здійснюються одночасно. Це зумовлює необхідність автоматизації процесів оцінки позичальника, моніторингу кредитного портфеля та контролю за погашенням. Банки активно впроваджують комп'ютерні скорингові системи та алгоритми ризик-аналізу, що дозволяє обробляти тисячі заявок щодня, знижуючи людський фактор та підвищуючи ефективність управління кредитами.

4. Обсяги споживчого кредитування значною мірою залежать від макроекономічної ситуації. Зокрема, рівень доходів населення, інфляційні процеси, процентні ставки, довіра до банківської системи та стабільність державного регулювання визначають можливості та бажання громадян користуватися кредитними продуктами. Крім того, споживчі кредити відчутно реагують на зовнішні шоки, наприклад економічні кризи або пандемії, що робить цей сегмент більш вразливим, ніж корпоративний.

5. Споживче кредитування виконує не лише економічну роль, забезпечуючи прибутковість банку, а й соціальну функцію. Воно сприяє підвищенню доступності житла, освіти, медичних послуг та товарів тривалого користування для широких верств населення. Таким чином, банківські кредити стають інструментом реалізації соціальних потреб населення, одночасно стимулюючи економічну активність.

Таблиця 1.4.

Принципи споживчого банківського кредитування

Принцип	Суть принципу	Економічне значення
Строковість	Кредит має бути повернений у визначений договором строк	Забезпечує оборотність кредитних ресурсів банку та планування грошових потоків
Повернення	Позичальник зобов'язаний повністю погасити заборгованість	Гарантує збереження капіталу банку та дозволяє фінансувати нові кредити
Платність	Користування кредитом здійснюється за певну винагороду (відсотки)	Формує доходи банку та компенсує кредитні ризики
Забезпеченість	Кредит має мати гарантії повернення (застава, порука, страхування)	Знижує ймовірність фінансових втрат банку у випадку неповернення позики
Цільовий характер	Кошти використовуються лише на визначені цілі (для цільових кредитів)	Підвищує контроль за ефективністю використання кредитних коштів
Диференційованість	Індивідуальний підхід до умов кредитування залежно від платоспроможності позичальника	Сприяє збалансуванню прибутковості та ризиків банку
Контроль та відповідальність	Банк контролює дотримання умов договору, а позичальник несе відповідальність за їх порушення	Підвищує фінансову дисципліну сторін і зменшує ризики неповернення

Джерело: розроблено автором на основі [39]

Ефективність діяльності банків у сфері споживчого кредитування визначається дотриманням базових принципів, що забезпечують стабільність кредитних відносин та взаємовигідність для обох сторін (позичальника та банку).

Кожен з цих принципів є важливим для підтримання стабільності кредитного портфеля та забезпечення збалансованості інтересів банку і клієнта. Наприклад, принцип диференційованості дозволяє банку встановлювати процентні ставки або строки погашення залежно від кредитоспроможності позичальника, знижуючи ризики одночасно із залученням більшої кількості клієнтів. Принцип забезпеченості застосовується у випадках, коли кредитний ризик високий — банк може вимагати заставу або страхування, що дозволяє мінімізувати можливі фінансові втрати.

Також важливо зазначити, що дотримання цих принципів сприяє формуванню довіри між банком і позичальником, підвищує ефективність контролю за кредитним портфелем і забезпечує стабільний розвиток банківської системи в цілому.

Отже, споживче банківське кредитування характеризується складною структурою, широкою класифікаційною системою та чітко визначеними принципами, що забезпечують його стабільність і прозорість. Поєднання економічних, соціальних і правових аспектів робить цю сферу однією з ключових у сучасному банківському секторі, а її розвиток важливою умовою підвищення фінансової доступності для населення.

1.3. Механізм функціонування споживчого банківського кредитування в умовах цифрової трансформації

Цифрова трансформація банківської системи суттєво змінює механізм функціонування споживчого кредитування, трансформуючи як процеси взаємодії між банком і клієнтом, так і внутрішні бізнес-процеси фінансових установ. Упровадження мобільного банкінгу, віддаленої ідентифікації, електронних підписів, скорингових моделей на основі великих даних та автоматизованих систем прийняття рішень сприяє підвищенню швидкості,

доступності й персоналізації кредитних продуктів. У такому контексті традиційний механізм споживчого кредитування, що ґрунтувався на фізичному контакті, паперових документах та тривалих процедурах оцінювання позичальника, зазнає кардинальних змін. Відтак виникає необхідність комплексного аналізу структури та етапів функціонування цього механізму в умовах цифрової економіки, що забезпечує банкам нові можливості підвищення ефективності, а споживачам – суттєве спрощення доступу до кредитних ресурсів.

Механізм функціонування споживчого банківського кредитування являє собою систему взаємопов'язаних економічних, організаційних, правових та технологічних елементів, які забезпечують процес надання, використання та погашення кредитів фізичними особами. Його основне завдання полягає у задоволенні поточних і довгострокових споживчих потреб населення, підвищенні рівня життя громадян та стимулюванні внутрішнього попиту, що в цілому сприяє економічному зростанню держави.

Таблиця 1.5

Структурні елементи механізму споживчого банківського кредитування

Елемент механізму	Зміст / складові	Вплив на ефективність кредитування
1	2	3
Ресурсна база банку	Власний капітал, депозити населення, міжбанківські кредити	Забезпечує можливість надання кредитів, впливає на відсоткову політику
Суб'єкти кредитних відносин	Банк, позичальник (фізична особа), регулятор, страхові компанії	Визначають структуру взаємодії та відповідальності сторін
Кредитна політика банку	Принципи, стандарти, методи оцінювання ризику	Формує умови доступу до кредитних ресурсів
Процес кредитування	Заявка → оцінка → ухвалення рішення → видача → контроль → погашення	Визначає послідовність і логіку дій банку
Інформаційно-аналітична база	Скоринг, кредитна історія, бази даних, ІТ-системи	Підвищує обґрунтованість рішень і знижує ризики
Нормативно-правове регулювання	Закон України «Про споживче кредитування», нормативи НБУ, внутрішні положення банку	Забезпечує законність і захист прав сторін
Контроль і моніторинг	Оцінка платіжної дисципліни, реструктуризація, нарахування відсотків	Забезпечує своєчасність повернення коштів і зниження збитків
Інноваційні інструменти	Онлайн-кредитування, мобільні додатки, електронні підписи	Підвищують доступність і швидкість обслуговування

Джерело: розроблено автором на основі [31]

Механізм споживчого кредитування включає декілька ключових етапів:

1. Формування кредитних ресурсів банку – здійснюється за рахунок власних коштів, залучених депозитів населення, міжбанківських позик тощо.
2. Оцінювання кредитоспроможності позичальника - базується на аналізі його доходів, витрат, кредитної історії та платіжної дисципліни.
3. Визначення умов кредитування - встановлюються розмір кредиту, строк, відсоткова ставка, графік погашення, форма забезпечення та інші параметри.
4. Укладання кредитного договору - оформлення правових відносин між банком і позичальником відповідно до законодавства.
5. Моніторинг та контроль виконання зобов'язань - систематичне спостереження за дотриманням графіка платежів, станом забезпечення та цільовим використанням коштів.
6. Погашення кредиту та процентів - завершальний етап, що завершує кредитний цикл і формує кредитну історію позичальника.

У сучасних умовах споживче кредитування відіграє роль одного з найдинамічніших сегментів банківського ринку. Водночас його розвиток обмежується низкою факторів: високими кредитними ризиками, низьким рівнем фінансової грамотності населення, нестабільністю доходів домогосподарств, значним рівнем відсоткових ставок та недосконалістю правових механізмів захисту споживачів фінансових послуг. З боку банків ці проблеми ускладнюються необхідністю формування резервів під кредитні ризики, посиленням регуляторних вимог та обмеженим доступом до достовірних даних про фінансовий стан позичальників.

Важливою особливістю сучасного механізму споживчого кредитування є його «технологічна трансформація». Все більшого поширення набувають цифрові інструменти: онлайн-заявки, скорингові системи автоматизованого оцінювання ризику, електронні договори, мобільні додатки для керування кредитами. Це значно спрощує процес кредитування, підвищує швидкість прийняття рішень і розширює доступність фінансових послуг. Однак, водночас такі інновації створюють нові ризики — зокрема, кіберзагрози, шахрайство, порушення конфіденційності даних споживачів.

На макrorівні механізм споживчого кредитування регулюється Національним банком України, який визначає нормативи кредитного ризику, вимоги до формування резервів, умови розкриття інформації та захисту прав споживачів. Важливу роль також відіграють державні програми підтримки (наприклад, пільгове кредитування молодих сімей чи енергоефективних заходів), які стимулюють попит і сприяють фінансовій інклюзії.

Ефективність механізму споживчого кредитування визначається його збалансованістю - між потребами населення у доступних кредитах, інтересами банків у прибутковості операцій та вимогами держави щодо фінансової стабільності. Забезпечення такої рівноваги потребує удосконалення системи оцінки кредитоспроможності громадян, розвитку кредитного скорингу, зниження вартості ресурсної бази банків і підвищення рівня фінансової грамотності населення.

Отже, механізм функціонування споживчого банківського кредитування є багатокомпонентною структурою, ефективність якої залежить від узгодженої дії економічних, технологічних і правових чинників. Його вдосконалення сприятиме підвищенню фінансової стійкості банківської системи, розширенню доступу населення до фінансових послуг та забезпеченню сталого розвитку національної економіки.

Висновки до розділу 1

У результаті проведеного теоретичного узагальнення встановлено, що споживче банківське кредитування виступає ключовим сегментом фінансового ринку, який відіграє вагомую роль у забезпеченні економічного зростання, підвищенні рівня життя населення та формуванні внутрішнього попиту. Цей вид кредитування не лише сприяє задоволенню поточних і довгострокових потреб громадян, а й стимулює розвиток суміжних секторів економіки, створюючи мультиплікативний ефект для національного господарства. Його основними функціями є перерозподільча, стимулююча, регулююча, соціальна й контрольна,

що у сукупності забезпечують системоутворюючу роль споживчого кредиту в банківській системі.

Проаналізовано різні підходи до класифікації споживчих кредитів, що дало змогу систематизувати їх за такими критеріями, як мета використання, строк, форма забезпечення, валюта кредиту, спосіб погашення та характер надання. Такий поділ дозволяє банкам більш гнучко адаптувати кредитні продукти до потреб споживачів і ринкових умов.

Визначено, що дотримання основних принципів кредитування зворотності, строковості, платності, забезпеченості, цільового характеру та контрольованості є запорукою стабільності та надійності кредитних відносин між банком і позичальником.

Узагальнення наукових підходів до визначення сутності механізму споживчого кредитування дозволило з'ясувати, що він включає комплекс взаємопов'язаних етапів від формування ресурсної бази банку до оцінювання кредитоспроможності клієнта, визначення умов кредиту, укладання договору, моніторингу його виконання та контролю за цільовим використанням коштів. Ефективність функціонування цього механізму значною мірою залежить від рівня цифровізації банківських процесів, якості скорингових моделей, використання сучасних інформаційних технологій та дотримання регуляторних вимог Національного банку України.

Таким чином, теоретичні та методичні основи споживчого банківського кредитування формують фундамент для подальшого дослідження його сучасного стану та тенденцій розвитку в Україні. Вони створюють методологічну базу для виявлення чинників, що визначають динаміку кредитної активності, а також для обґрунтування напрямів удосконалення механізмів управління споживчим кредитуванням у наступних розділах магістерської роботи.

РОЗДІЛ 2

ТЕНДЕНЦІ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ В УКРАЇНІ

2.1. Динаміка та структура споживчого банківського кредитування

Споживчий кредит залишається одним із найпопулярніших банківських продуктів серед населення. Його популярність зумовлена високою дохідністю для банків та можливістю клієнтів задовольняти власні потреби. Протягом останніх років динаміка кредитування підлягала значним змінам через вплив економічних факторів: пандемію COVID-19, зменшення кількості банків, а останні три роки — військову агресію РФ.

У 2020 – 2024 роках банківський сектор України продемонстрував доволі стійку динаміку на тлі тривалих викликів, пов’язаних із війною та економічною нестабільністю (табл. 2.1).

Таблиця 2.1.

Основні показники діяльності банків України за 2020-2024 рр, млрд грн

Показник	2020 рік	2021 рік	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2021 до 2020, %	Темп приросту 2022 до 2021, %	Темп приросту 2023 до 2022, %	Темп приросту 2024 до 2023, %
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Кількість діючих банків, од.	71	69	67	63	61	-2,8	-2,9	-6,0	-3,2
Банки з участю іноземного капіталу, од.	32	31	30	26	26	-3,1	-3,2	-13,3	0,0
Банки повністю іноземним капіталом, од.	24	23	22	19	19	-4,2	-4,3	-13,6	0,0
Загальні активи банків, млрд грн	1 950	2 180	2 351,7	2 945	3 422,6	11,8	7,8	25,2	16,2

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Надані кредити, млрд грн	900	980	1 036,2	1 024,7	1 138	8,9	5,7	-1,1	11,1
Інвестиції у цінні папери, млрд грн	800	920	1 022,7	1 466,5	1 693	15,0	11,2	43,4	15,4
Банківський капітал, млрд грн	180	200	215,8	296	381,6	11,1	7,9	37,2	28,9
Зобов'язання банків, млрд грн	1 770	2 000	2 135,8	2 649	3 041	13,0	6,8	24,0	14,8
Чистий прибуток банків, млрд грн	15	18	21,9	83	103,7	20,0	21,7	279,0	24,9

Джерело: розроблено автором на основі [11, 29]

Незважаючи на поступове скорочення кількості діючих банків, яке супроводжується зменшенням частки банків з іноземним капіталом, спостерігається стабільне зростання основних фінансових показників, що свідчить про високу адаптивність банківської системи до кризових умов та макроекономічних викликів. Зокрема, загальний обсяг активів банків демонстрував постійне зростання протягом періоду 2020–2024 років: у 2023 році темп приросту становив 25,2%, а у 2024 році – 16,2%, що свідчить про зміцнення ресурсної бази банківських установ та їхню здатність акумулювати фінансові ресурси навіть у складних умовах.

Одночасно капітал банків зростав значними темпами: на 37,2% у 2023 році та на 28,9% у 2024 році. Це дозволяє стверджувати про посилення фінансової стійкості установ та ефективну політику управління ризиками, що включає підвищення резервів та оптимізацію структури власного капіталу.

Кредитування банками протягом цього періоду демонструвало певні коливання: у 2023 році відбулося незначне скорочення на 1,1%, тоді як у 2024 році надані кредити зросли на 11,1%, що свідчить про поступове відновлення попиту на позикові ресурси серед населення та бізнесу, а також про пом'якшення внутрішньої кредитної політики та адаптацію ризик-менеджменту банків до нових економічних умов.

Паралельно активно зростають вкладення банків у цінні папери, переважно державні облігації та інші низькоризикові активи. У 2023 році темп приросту таких вкладень становив 43,4%, а у 2024 році – 15,4%, що зумовлено прагненням банків забезпечити стабільний дохід при мінімізації фінансових ризиків та диверсифікації інвестиційного портфеля.

Водночас суттєве зростання чистого прибутку банків – з 21,9 млрд грн у 2022 році до 103,7 млрд грн у 2024 році – демонструє ефективність бізнес-моделей навіть в умовах воєнного стану та нестабільності ринку. Це, зокрема, результат зростання дохідності державних боргових паперів, переоцінки валютних позицій, підтримання високої маржі при кредитуванні та оптимізації операційної діяльності.

Таким чином, незважаючи на структурні зміни та концентрацію ринку, банківський сектор зберігає стабільність, нарощує активи та капітал, розвиває кредитування та інвестиції, а також демонструє зростання прибутковості, що свідчить про його високий рівень адаптивності та фінансової стійкості.

Незважаючи на загальну позитивну динаміку фінансових показників, структурні зміни, пов'язані зі скороченням кількості банківських установ та частки іноземного капіталу, свідчать про збереження високого рівня системних ризиків. Це вимагає активнішої ролі регулятора та впровадження додаткових інструментів для забезпечення стабільності банківської системи. Водночас, банківський сектор, хоч і втратив частину гравців, демонструє ознаки зростання прибутковості, ефективної мобілізації внутрішніх ресурсів та поступового відновлення активної кредитної діяльності.

Для більш детального аналізу стану банківського сектору доцільно розглянути динаміку кредитного портфеля банків України за останні п'ять років.

Як видно з таблиці, активи банків зростали протягом 2020–2024 рр., однак питома вага кредитів у ВВП та в активах банків зменшилася, що пояснюється впливом пандемії COVID-19, військових дій та економічної нестабільності.

У контексті воєнного стану в Україні динаміка банківського кредитування залишається важливим індикатором стану фінансового сектору та загальної економічної активності.

Основні показники кредитного портфеля банків України 2020–2024 рр.

Показник	2020	2021	2022	2023	2024
ВВП, млрд грн	4 063,2	5 459,6	5 191,0	6 537,8	7 658,7
Активи банків, млрд грн	2 043,8	2 053,2	2 351,7	2 942,8	3 422,6
Кредитний портфель, млрд грн	1 016,3	1 065,3	1 036,2	1 024,9	1 138,0
Питома вага кредитів у ВВП, %	25,0	19,5	20,0	15,7	14,9
Питома вага кредитів в активах, %	49,7	51,9	44,1	34,8	33,3
Кредити фізичним особам, млрд грн	170,7	214,1	188,7	196,1	274,3
Частка кредитів фіз. осіб, %	16,8	20,1	18,2	19,1	24,1

Джерело: розроблено автором на основі [6, 29]

Особливу увагу заслуговує аналіз структури наданих кредитів, зокрема співвідношення між позиками, виданими суб'єктам господарювання, фізичним особам та органам державної влади. На рис. 2.1 наведено динаміку загального обсягу кредитів, наданих клієнтам у 2022–2024 роках, а також зміни частки кредитів, виданих фізичним особам.

Загалом, позитивна динаміка ключових фінансових показників демонструє стійкість банківської системи до зовнішніх шоків та її здатність до поступового відновлення економічної активності.

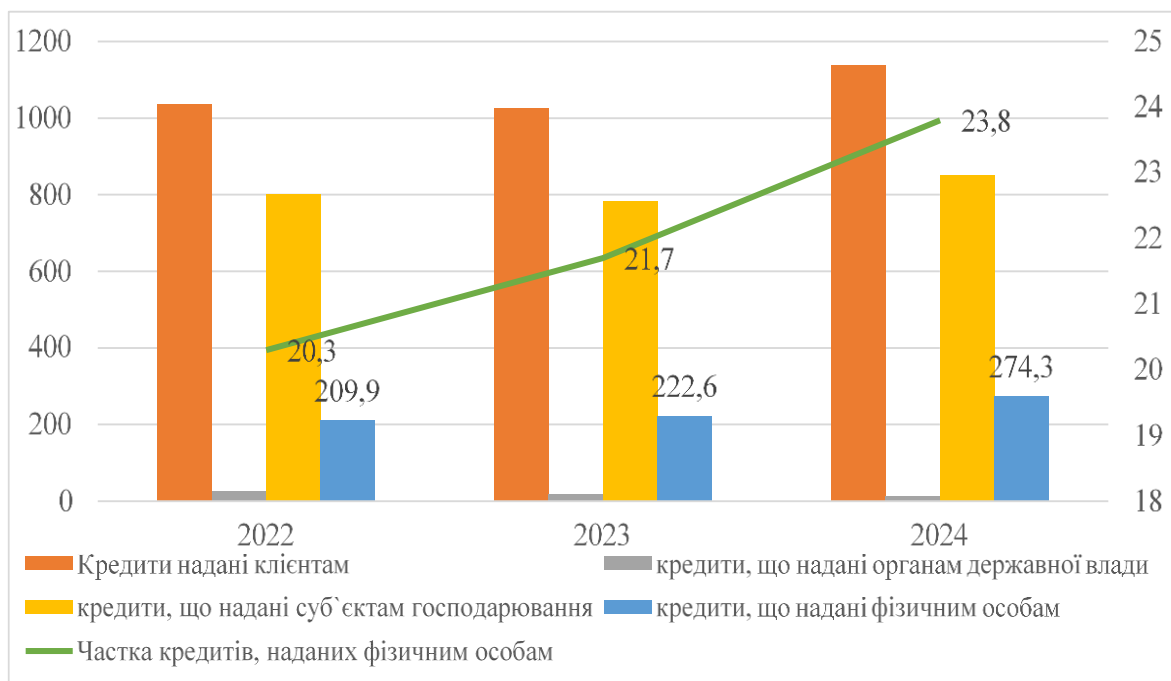

Рис. 2.1. Динаміка банківських кредитів та частка кредитів, наданих фізичним особам у 2022 – 2024 роках, млрд грн

Джерело: розроблено автором на основі [3, 29].

Одночасно необхідне подальше посилення регуляторних заходів і вдосконалення інструментів ризик-менеджменту для забезпечення стабільності та надійності банківського сектору. Це створює передумови для зростання кредитування бізнесу та населення в найближчій перспективі.

На основі представлених даних можна детальніше оцінити склад кредитного портфеля для фізичних осіб. Аналіз структури кредитів домашніх господарств свідчить, що споживчі кредити залишаються основним видом кредитів, наданих фізичним особам (табл. 2.3).

Таблиця 2.3

**Структура споживчих кредитів у кредитах домашніх господарств за
2020–2024 рр., %**

Рік	Всього кредитів домашнім господарствам	На споживчі цілі	На придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості	Інші кредити
2020	100	83,8	11,0	5,2
2021	100	84,2	11,2	4,6
2022	100	83,7	10,6	5,7
2023	100	82,9	11,2	5,9
2024	100	81,9	12,3	5,8

Джерело: розроблено автором на основі [28, 29]

Аналіз структури споживчих кредитів домашніх господарств за 2020–2024 рр. свідчить про стабільність пріоритетів населення у використанні позикових ресурсів. Споживчі кредити залишаються домінуючою часткою кредитного портфеля фізичних осіб, займаючи понад 82% у загальній структурі, що вказує на високий попит на фінансування поточних витрат. Кредити на придбання, будівництво та реконструкцію нерухомості утримують відносно стабільну частку на рівні 10–12%, демонструючи помірний інтерес до довгострокових інвестиційних потреб. Інші види кредитів залишаються незначними, але поступово збільшують свою частку, що може свідчити про диверсифікацію споживчих потреб населення та поступове розширення спектру фінансових продуктів на ринку.

Динаміка споживчих кредитів за строками погашення свідчить про перевагу короткострокових позик (до 1 року), які займають більшу частку в

структурі кредитів (табл. 2.4). Це свідчить про високу потребу населення у швидкому доступі до позикових коштів для покриття поточних витрат та невеликих фінансових потреб. Водночас, довгострокові кредити поступово збільшують свою частку, що може свідчити про зростання довіри до банків та готовність фізичних осіб брати на себе фінансові зобов'язання на триваліший період. Така структура кредитного портфеля також відображає ризик-орієнтовану політику банків, які надають перевагу короткостроковим позикам для зниження кредитних ризиків та підвищення ліквідності своїх активів.

Таблиця 2.4

**Динаміка споживчих кредитів за строками погашення,
2020–2024 рр. (млрд грн, %)**

Рік	До 1 року	% до споживчих кредитів	Від 1 до 5 років	% до споживчих кредитів	Більше 5 років	% до споживчих кредитів
2020	88,39	51,8	58,94	34,5	23,39	13,7
2021	114,52	53,5	76,76	35,9	22,85	10,7
2022	109,93	58,3	54,65	28,9	24,07	12,7
2023	127,35	65,0	44,87	22,9	23,87	12,2
2024	135,0	66,5	43,0	21,0	21,5	12,5

Джерело: розроблено автором на основі [28, 29]

Аналіз валютної структури споживчих кредитів за 2020–2024 рр. демонструє стійку домінантність національної валюти в кредитуванні фізичних осіб (табл. 2.5).

Таблиця 2.5

Валютна структура споживчих кредитів, 2020–2024 рр., %

Валюта	2020	2021	2022	2023	2024
Гривня	96,0	96,0	96,0	96,7	97,6
Долар США	3,5	3,5	3,5	3,1	2,1
Євро	0,5	0,5	0,5	0,2	0,3

Джерело: розроблено автором на основі [28, 29]

Переважає більшість позик, понад 96%, надається у гривні, що свідчить про високу залежність кредитного ринку від національної грошової одиниці та мінімізацію валютних ризиків для позичальників. Частка кредитів у доларах США поступово зменшувалася до 3,1%, а в євро залишалася незначною — 0,2%

у 2023 році. Така структура відображає пріоритети банків у забезпеченні стабільності та передбачуваності кредитного портфеля домашніх господарств, особливо в умовах економічної та валютної нестабільності.

Використання SWOT-аналізу дозволяє оцінити сильні та слабкі сторони, а також загрози і можливості розвитку споживчого банківського кредитування (рис. 2.2.)

Сильні сторони (S)	Слабкі сторони (W)
<ul style="list-style-type: none"> - Висока кваліфікація спеціалістів - Збільшення попиту населення на товар - Рівень інноваційності банківських установ - Безвідсоткові кредити, пільговий період - Наявність у банківських установ власного програмного забезпечення - Широкий асортимент банківських послуг, що надаються 	<ul style="list-style-type: none"> - Використання населенням більше карток ніж готівки - Підвищення фінансової грамотності населення - Можливість купівлі товару чи послуги онлайн з використанням карти не відкладаючи на потім - Адаптація міжнародного досвіду щодо розробки та впровадження банківських продуктів та інструментів банку - Впровадження колективних заходів для підвищення мотивації працівників
Зовнішні можливості (O)	Зовнішні загрози (T)
<ul style="list-style-type: none"> - Достатньо велика частка проблемних та прострочених кредитів - Ріст дебіторської заборгованості в торгових точках, де продають товари в кредит - Низька зацікавленість спеціалістів у розвитку своєї банківської установи - Обмежені строки кредитування позичальників - Висока вартість на певні кредитні продукти банківських установ 	<ul style="list-style-type: none"> - Низький рівень платоспроможності домогосподарств - Занепад економічної активності споживачів банківських послуг - Зростання вартості і зменшення попиту на банківські послуги - Висока ризикованість цих банківських операцій - Високий рівень конкуренції серед банків за клієнта - Нестабільна політична та економічна ситуація в країні

Рис. 2.2. SWOT-аналіз розвитку споживчого банківського кредитування в Україні

Джерело: розроблено автором на основі [8, 16, 19, 20]

Аналіз даних НБУ за період 2020–2024 років свідчить, що споживче кредитування залишається одним з основних напрямів діяльності банківської системи України, незважаючи на коливання економічної ситуації. Загальні активи банків поступово зростали з 2 043,8 млрд грн у 2020 році до 3 422,6 млрд грн у 2024 році, що свідчить про нарощування ресурсної бази фінансових установ. Водночас обсяг кредитного портфеля коливався: після незначного падіння у 2020–2021 роках, у 2022–2023 роках спостерігалось його дещо зниження, що обумовлено впливом пандемії COVID-19 та військових дій на економіку.

Питома вага кредитів у ВВП та у активах банків демонструє зменшення частки кредитування в загальному обсязі фінансових ресурсів, що свідчить про підвищені ризики та консервативну політику банків у періоди економічної нестабільності.

Споживчі кредити фізичним особам продовжують займати вагому частку кредитного портфеля – близько 19–20 % у 2023 році. При цьому спостерігається тенденція до зростання частки короткострокових кредитів та переважного кредитування у національній валюті. Основними чинниками, що впливають на динаміку споживчого кредитування, є доходи населення, платоспроможність домогосподарств, процентні ставки, економічна та політична нестабільність, а також ризики, пов'язані з проблемними позичальниками.

SWOT-аналіз сучасного стану споживчого кредитування дозволяє виокремити такі основні моменти: сильні сторони – висока прибутковість та стабільний попит, слабкі – ризики неповернення кредитів, загрози – економічні кризи та війна, можливості – цифровізація, розвиток нових кредитних продуктів та розширення клієнтської бази.

Таким чином, можна зробити висновок, що споживче кредитування залишається стратегічно важливим сегментом банківського бізнесу, який потребує ефективного управління, моніторингу ризиків та адаптації до змін економічного середовища. Саме тому важливо визначити, які банки демонструють найбільшу ефективність у цьому напрямі, щоб мати змогу оцінити практичні підходи до розвитку споживчого кредитування. Для цього доцільно

розглянути рейтинг банків України за ключовими фінансовими показниками, що дозволить виділити лідерів ринку та обрати банк для детального аналізу.

Таблиця 2.6

Топ-10 банків України за прибутком у 2024 році

Банк	Місце	Прибуток, млрд грн
ПриватБанк	1	40,14
Ощадбанк	2	14,83
Укрексімбанк	3	5,56
Райффайзен Банк	4	4,28
ОТП Банк	5	4,12
Універсал Банк	6	4,48
ПУМБ	7	4,11
Укрсиббанк	8	3,56
Укргазбанк	9	3,38
Креді Агріколь	10	3,20

Джерело: розроблено автором на основі [9, 6, 11, 26]

Згідно з останніми даними, серед українських банків лідером за обсягами кредитного портфеля та прибутковістю є ПриватБанк, що робить його оптимальним об'єктом для подальшого дослідження механізмів споживчого банківського кредитування.

Отже, на основі рейтингу банків та фінансових показників, ПриватБанк виділяється як лідер у сфері споживчого кредитування. Це дозволяє зосередити подальший аналіз саме на механізмах споживчого кредитування та структурі кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк», що розглядається у наступному розділі.

2.2. Аналіз споживчого кредитування та його місце в кредитному портфелі АТ КБ «Приватбанк»

Функціонування банків в сучасних умовах потребує системного моніторингу та глибокого аналізу ключових фінансових показників, що дають змогу оцінити рівень фінансової стійкості, ефективності прийняття управлінських рішень та спроможність установ адаптуватися до мінливого економічного середовища. У цьому аспекті діяльність Акціонерного товариства

комерційного банку «Приватбанк» виступає вагомим об'єктом для дослідження, оскільки його функціонування істотно впливає на стан фінансової системи України. Проведення аналізу фінансових показників банку за період 2022–2024 років дозволяє виявити зміни у структурі активів, капіталу та прибутковості, а також оцінити здатність банку адаптуватися до викликів макроекономічного характеру, враховуючи складний контекст воєнних подій та економічної нестабільності. АТ КБ «ПриватБанк» є найбільшим банком України за обсягами активів, клієнтською базою, мережею обслуговування та прибутковістю. Банк перебуває у державній власності з 2016 року після націоналізації, що забезпечило певний рівень стабільності його діяльності. Варто зазначити, що в умовах повномасштабної війни, економічної нестабільності та валютних коливань банк демонстрував високий рівень адаптації та зростання ключових фінансових показників. У 2022 році, попри воєнні дії, ПриватБанк отримав 30,25 млрд грн чистого прибутку, що свідчить про ефективне антикризове управління. У 2023 році цей показник зріс до $\approx 37,8$ млрд грн, а у 2024 році досяг $\approx 40,1$ млрд грн (рис. 3.1), що є найвищим прибутком серед банків України за цей період. Загальний прибуток до оподаткування у 2024 році склав 81 млрд грн, що на 11,2 % більше, ніж у 2023 році (72,8 млрд грн) [28].

Табл. 2.7 показує основні фінансові показники діяльності АТ КБ «Приватбанк» за 2022 – 2024 роки.

Таблиця 2.7

**Основні показники діяльності АТ КБ «Приватбанк»
за 2022 – 2024 роки, млрд грн**

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2023 р. до 2022 р., %	Темп приросту 2024 р. до 2023 р., %
Активи	94,2	152,3	151,8	61,7	-0,3
Кредити надані банкам	103,8	134,2	86,6	29,3	-35,5
Кредити надані клієнтам	68,1	92	112,8	35,1	22,6
Вкладення в цінні папери	239,8	271,8	375,1	13,3	38,0
Власний капітал	57,8	84,8	99,1	46,7	16,9
Зобов'язання	482,8	595,2	621,6	23,3	4,4
Прибуток	30,2	37,8	40,1	25,2	6,1

Джерело: розроблено автором на основі [28, 29]

Активи банку зазнали значного зростання: зі 94,2 млрд грн у 2022 році до 152,3 млрд грн у 2023 році, що відповідає приросту на 61,7%. У 2024 році вони трохи зменшилися, на 0,3%, до 151,8 млрд грн. Така динаміка свідчить про стабільність банківських активів навіть в умовах економічної нестабільності, проте також вказує на певні труднощі в залученні нових активів або вплив змін ринкової ситуації.

Обсяг кредитів, наданих банкам, суттєво зріс у 2023 році - на 29,3%, досягнувши 134,2 млрд грн. Проте у 2024 році відбулося різке падіння на 35,5%. Це може свідчити про перегляд кредитної політики банку, зміну умов кредитування або ж зменшення попиту на кредити з боку банків.

Кредити клієнтам АТ КБ "Приватбанк" у 2023 році зросли на 35,1%, склавши 92 млрд грн. У 2024 році їх обсяг зріс ще на 22,6%, досягнувши 112,8 млрд грн. Ця тенденція свідчить про поступове відновлення довіри до банку та збільшення кредитної активності серед фізичних і юридичних осіб.

Вкладення в цінні папери також демонструють стійке зростання: на 13,3% у 2023 році та ще більше — на 38% у 2024 році, досягнувши показника в 375,1 млрд грн. Така динаміка вказує на активну інвестиційну політику банку, спрямовану на диверсифікацію ризиків і отримання додаткових доходів в умовах нестабільності.

Власний капітал банку збільшився на 46,7% у 2023 році та на 16,9% у 2024 році. Цей приріст свідчить про позитивні результати у забезпеченні прибутковості та нарощенні фінансової стійкості. Зобов'язання АТ КБ "Приватбанк" вирости на 23,3% у 2023 році та на 4,4% у 2024 році. Помірне зростання цього показника говорить про зважений підхід банку до управління кредитним навантаженням.

Щодо прибутковості, прибуток банку зріс на 25,2% у 2023 році, досягнувши 37,8 млрд грн. У 2024 році цей показник збільшився ще на 6,1%, склавши 40,1 млрд грн. Це демонструє стабільний розвиток банку навіть за умов складної економічної ситуації.

Загалом, діяльність АТ КБ «Приватбанк» за 2022 – 2024 роки показує стабільність і надійність, зокрема у зростанні активів, прибутку та кредитування

клієнтів. Проте є ознаки певної нестабільності у зобов'язаннях банку та зміні структури вкладень у цінні папери.

Кредитна діяльність банків виступає одним із головних показників їхньої результативності, рівня ринкової активності та впливу на розвиток економіки в цілому. Особливого значення набуває аналіз тенденцій кредитування в умовах макроекономічної нестабільності та підвищених фінансових ризиків, які спостерігалися в Україні протягом 2022–2024 років. На рисунку 2.2 представлено динаміку обсягів кредитів, наданих клієнтам, іншим банкам і фізичним особам, а також зміну частки кредитів, що припадають на фізичних осіб у структурі загального кредитного портфеля.

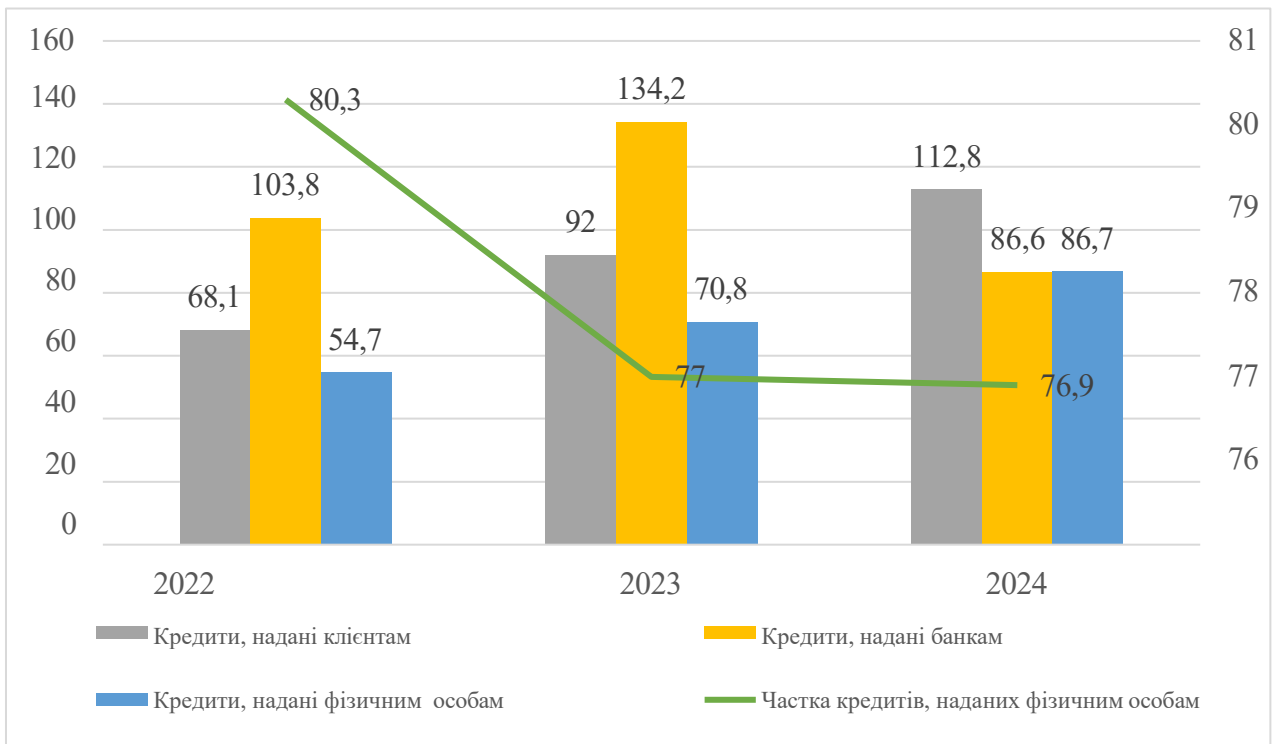

Рис. 2.3. Динаміка банківських кредитів та частка кредитів, наданих фізичним особам АТ КБ «Приватбанк» у 2022 – 2024 роках, млрд грн

Джерело: розроблено автором на основі [28]

У 2022 році загальний обсяг кредитів, наданих клієнтам, становив 68,1 млрд грн, тоді як банкам було надано 103,8 млрд грн, а фізичним особам – 54,7 млрд грн. Частка кредитів фізичним особам у загальному обсязі кредитування клієнтів сягала 80,3%, що вказує на домінування споживчого кредитування в структурі кредитного портфеля банку. У 2023 році спостерігається зростання

кредитування клієнтів до 92 млрд грн та зростання обсягів кредитів фізичним особам до 70,8 млрд грн, хоча темпи зростання виявилися менш динамічними, ніж приріст кредитів, наданих банкам (134,2 млрд грн). Частка кредитів фізичним особам у загальному обсязі кредитування клієнтів знизилася до 77%, що може свідчити про певну переорієнтацію банку на корпоративний сегмент або зниження попиту на споживчі кредити.

У 2024 році простежується подальше зростання обсягів кредитування клієнтів, які досягли 112,8 млрд грн, тоді як кредитування інших банків знизилося до 86,6 млрд грн. Водночас обсяги кредитів, наданих фізичним особам, зросли до 86,7 млрд грн. Частка споживчих кредитів у загальному обсязі кредитування клієнтів становила 76,9 %, що свідчить про певну стабілізацію структури кредитного портфеля банку на рівні, нижчому, ніж у 2022 році. Така тенденція може бути зумовлена кількома чинниками: посиленням вимог Національного банку України щодо оцінки кредитних ризиків, зниженням платоспроможності окремих груп населення, а також коригуванням кредитної політики АТ КБ «ПриватБанк» у напрямі зменшення ризикових операцій і більшої орієнтації на забезпечене кредитування.

Таким чином, попри зростання абсолютних обсягів кредитування фізичних осіб, їхня частка в загальному обсязі кредитів клієнтам поступово знижується, що свідчить про поступове збалансування структури кредитного портфеля АТ КБ «Приватбанк».

Детальний аналіз структури та динаміки кредитування домашніх господарств дає змогу простежити трансформацію споживчих переваг, рівня купівельної спроможності населення та особливості реалізації кредитної політики банку у сфері роздрібного бізнесу. В умовах воєнного стану, інфляційного тиску та загальної економічної нестабільності в Україні зросла потреба населення у фінансовій підтримці, що зумовило підвищення попиту на окремі види споживчих позик. Це стосується передусім короткострокових кредитів на поточні потреби, які часто використовуються для підтримання звичного рівня життя або покриття непередбачуваних витрат. У такій ситуації дослідження динаміки та цільового використання кредитів, наданих домашнім

господарствам у 2022–2024 роках, дає змогу не лише виявити тенденції у поведінці споживачів, але й оцінити ефективність стратегічних рішень банку щодо управління ризиками та розвитку споживчого сегмента.

У 2022 році загальний обсяг кредитів, наданих домашнім господарствам, становив 54,7 млрд грн. Уже у 2023 році цей показник зріс до 70,8 млрд грн, що означає річний приріст на 29,4 %. Подальше зростання спостерігалось і у 2024 році — до 86,7 млрд грн, тобто приріст склав ще 22,5 %. Така позитивна динаміка свідчить про поступове відновлення довіри населення до банківської системи та зростання попиту на фінансові ресурси для задоволення споживчих потреб після кризового 2022 року. Основну частку в структурі споживчого портфеля стабільно займають кредити за кредитними картками — у 2022 році їхня питома вага становила 85,2 % від загального обсягу позик фізичним особам. Це свідчить про високу популярність короткострокових та гнучких кредитних продуктів, які дозволяють клієнтам оперативно користуватися коштами без складних процедур погодження та документального забезпечення.

Таблиця 2.8

Динаміка обсягів кредитів, наданих домашнім господарствам за цільовим спрямуванням АТ КБ «Приватбанк», млрд грн

Показник	2022 рік	2023 рік	2024 рік	Темп приросту 2023 р. до 2022 р., %	Темп приросту 2024 р. до 2023 р., %
Усього наданих кредитів домашнім господарствам	54,7	70,8	86,7	29,4	22,5
Кредити фізичним особам – кредитні картки	46,6	54,5	62,7	17,0	15,0
Питома вага, %	85,2	99,6	114,6	17,0	15,0
Кредити фізичним особам – споживчі кредити	3,9	9,8	12,7	151,3	29,6
Питома вага, %	7,1	17,9	23,2	151,3	29,6
Кредити фізичним особам – іпотечні кредити	3,9	5,6	8,6	43,6	53,6
Питома вага, %	7,1	10,2	15,7	43,6	53,6
Кредити фізичним особам – кредити на придбання автомобіля	0,3	0,9	2,7	200,0	200,0
Питома вага, %	0,5	1,6	4,9	200,0	200,0

Джерело: розроблено автором на основі [28]

У 2023 році частка кредитів, наданих за кредитними картками, зросла до 99,6 %, що підтверджує тенденцію посилення ролі короткострокових та невеликих за сумою кредитів у структурі споживчого портфеля банку. Така динаміка пояснюється спрощеними умовами оформлення, зручністю використання та швидкістю доступу до коштів, що особливо актуально в умовах економічної невизначеності. У 2024 році обсяг кредитування за кредитними картками досяг 62,7 млрд грн, що становить приріст на 15 % порівняно з попереднім роком. Водночас їхня питома вага почала поступово знижуватись — до 114,6 % від базового рівня 2022 року, що свідчить про диверсифікацію кредитного портфеля ПриватБанку та активізацію інших форм споживчого кредитування, зокрема цільових позик на товари тривалого користування, освітні чи ремонтні потреби.

Найбільш інтенсивне зростання зафіксовано у сегменті споживчих кредитів, обсяг яких зріс із 3,9 млрд грн у 2022 році до 9,8 млрд грн у 2023 році, що відповідає приросту на 151,3 %. У 2024 році ця позитивна тенденція продовжилася, і сума таких кредитів досягла 12,7 млрд грн, що становить додаткове зростання на 29,6 %. Відповідно, частка споживчих кредитів у структурі кредитного портфеля ПриватБанку зросла з 7,1 % у 2022 році до 17,9 % у 2023 році та 23,2 % у 2024 році. Така динаміка свідчить про активізацію попиту на довгострокові кредити, спрямовані на фінансування придбання товарів тривалого користування, ремонт житла, оплату освітніх та медичних послуг, що, своєю чергою, вказує на поступове відновлення купівельної спроможності населення та посилення довіри до банківської системи.

Іпотечне кредитування демонструє стійке зростання: з 3,9 млрд грн у 2022 році до 5,6 млрд грн у 2023 році (приріст 43,6%) та 8,6 млрд грн у 2024 році (приріст 53,6%). Частка іпотечних кредитів у структурі портфеля підвищилася з 7,1% до 10,2% у 2023 році та 15,7% у 2024 році, що свідчить про зростання довіри населення до ринку нерухомості й стабілізацію очікувань щодо економічної ситуації.

Найвищі темпи приросту спостерігаються за кредитами на придбання автомобілів: з 0,3 млрд грн у 2022 році до 0,9 млрд грн у 2023 році та 2,7 млрд

грн у 2024 році (приблизно дворазове зростання щороку). Їх частка збільшилася з 0,5% у 2022 році до 1,6% у 2023 році та 4,9% у 2024 році. Це відображає поступове відновлення споживчої активності та довгострокових інвестицій у мобільність, зумовлених адаптацією населення до воєнних умов і потребами релокації.

У цілому структура кредитування домашніх господарств АТ КБ «Приватбанк» у 2022–2024 роках демонструє тенденцію до поступової диверсифікації, що відображає зміни у споживчій поведінці населення та адаптацію банку до нових економічних умов. Незважаючи на те, що кредитні картки залишаються провідним інструментом у структурі портфеля, їхня частка поступово знижується, що обумовлено значним зростанням обсягів споживчих кредитів, іпотечних позик та автокредитів. Така зміна структури вказує на те, що населення починає активно використовувати більш довгострокові та значущі фінансові інструменти, що свідчить про підвищення рівня кредитоспроможності та фінансової грамотності домогосподарств. Крім того, диверсифікація портфеля відображає відновлення довіри населення до банківської системи та готовність брати на себе довгострокові фінансові зобов'язання, а також демонструє прагнення банку збалансувати ризики, забезпечуючи стабільність та стійкість кредитного портфеля у складних економічних умовах.

Аналіз строкової структури споживчого кредитування АТ КБ «Приватбанк» є важливим інструментом для комплексної оцінки кредитної політики банку та фінансового стану населення. Розподіл споживчих кредитів за термінами погашення дозволяє виявити, наскільки клієнти довіряють банківській системі, їхню готовність брати на себе довгострокові фінансові зобов'язання, а також визначити пріоритети та стратегії банку щодо управління кредитними ризиками. У період 2022–2024 років макроекономічна нестабільність, обумовлена воєнними діями та загостренням інфляційних процесів, робить такі показники особливо значущими, адже вони відображають реакцію населення на економічні виклики, зміну фінансових пріоритетів і адаптацію банківських продуктів до нових умов. Дослідження строкової структури кредитів дає змогу простежити зміни у фінансовій поведінці

домогосподарств, оцінити їхню платоспроможність та зрозуміти, як банк регулює баланс між короткостроковими та довгостроковими зобов'язаннями клієнтів, мінімізуючи ризики та підтримуючи фінансову стійкість (табл. 2.9).

Таблиця 2.9

**Динаміка обсягів споживчих кредитів за строками погашення АТ КБ
«Приватбанк», млрд грн**

Показник	Споживчі кредити			
	Усього	до 1 року	від 1 до 5 років	більше 5 років
2022 рік	188,7	109,9	54,7	24,1
Питома вага, %	100	58,2	29,0	12,8
2023 рік	196,1	127,4	44,9	23,9
Темп приросту року до 2022 року%	3,9	15,9	-17,9	-0,8
Питома вага, %	100	65,0	22,9	12,2
2024 рік	237,3	159,9	55,2	22,2
Темп приросту року до 2023 року%	21,0	25,5	22,9	-7,1
Питома вага, %	100	67,4	23,3	9,4

Джерело: розроблено автором на основі [28]

У 2022 році загальний обсяг споживчих кредитів АТ КБ «Приватбанк» досяг 188,7 млрд грн. При цьому переважну частку займали кредити строком до 1 року – 109,9 млрд грн, що становило 58,2% від загального портфеля. Кредити зі строком погашення від 1 до 5 років склали 54,7 млрд грн, або 29,0%, а довгострокові позики понад 5 років – 24,1 млрд грн, що відповідало 12,8% від загальної суми. Така структура свідчить про домінування короткострокового кредитування, що зумовлено обережною стратегією як банку, так і його клієнтів, які надають перевагу мінімізації ризиків у період економічної невизначеності та підвищеної нестабільності фінансового середовища.

У 2023 році загальний обсяг споживчих кредитів АТ КБ «Приватбанк» зріс до 196,1 млрд грн, що відповідає приросту на 3,9% порівняно з попереднім роком. Найбільш помітне зростання спостерігалось у сегменті короткострокових кредитів – їх обсяг збільшився на 15,9%, досягнувши 127,4 млрд грн, а питома вага таких кредитів у загальному портфелі зросла до 65,0%. Кредити строком від 1 до 5 років, навпаки, скоротилися на 17,9%, зменшивши свою частку до 22,9%.

Довгострокові позики понад 5 років залишилися практично на рівні 2022 року, проте їхня частка дещо знизилася – до 12,2%. Така структура свідчить про подальше зміцнення ролі короткострокового споживчого кредитування, яке забезпечує банку менший ризик та вищу ліквідність, водночас надаючи клієнтам гнучкіші можливості фінансування.

У 2024 році загальний обсяг споживчих кредитів АТ КБ «Приватбанк» показав значне зростання, досягнувши 237,3 млрд грн, що відповідає приросту на 21,0% порівняно з попереднім роком. Основним фактором цього зростання залишаються короткострокові кредити до 1 року, які збільшилися на 25,5%, досягнувши 159,9 млрд грн, і встановили рекордну питому вагу у 67,4% від загального портфеля. Сегмент середньострокового кредитування (1–5 років) також продемонстрував активізацію: обсяги зросли на 22,9%, до 55,2 млрд грн, а питома вага підвищилася до 23,3%. Водночас довгострокові кредити (понад 5 років) скоротилися на 7,1%, до 22,2 млрд грн, а їхня частка знизилася до 9,4%, що є мінімальним показником за останні три роки. Така динаміка свідчить про подальше зміщення кредитного портфеля в бік короткострокових фінансових продуктів, з одночасним поступовим зменшенням ролі довгострокового фінансування.

Отже, аналіз структури споживчого кредитування АТ КБ «Приватбанк» у 2022–2024 роках свідчить про явну перевагу короткострокових зобов'язань. Така тенденція відображає високий рівень невизначеності у фінансовому середовищі, обмежену готовність або неспроможність домогосподарств брати на себе довгострокові фінансові зобов'язання, а також обережну кредитну політику банку щодо ризиків неплатоспроможності. Разом із тим, поступове збільшення обсягів середньострокових кредитів у 2024 році вказує на початкові ознаки стабілізації економічної ситуації та зростання довіри населення до банківських продуктів середньострокового фінансування.

Процентні ставки за споживчими кредитами виступають ключовим показником вартості кредитних ресурсів для населення та одночасно слугують важливим інструментом формування кредитної політики банку. Аналіз динаміки середньозважених річних ставок за різними валютами дозволяє оцінити не лише

доступність кредитів для клієнтів, але й загальний стан макроекономіки, зміни монетарної політики, вплив інфляційних і валютних коливань, а також рівень довіри населення до національної валюти. У цьому контексті доцільно розглянути зміни ставок за споживчими кредитами в АТ КБ «Приватбанк» у розрізі гривні, долара США та євро за період 2022–2024 років (рис. 2.4), що дає змогу комплексно оцінити тенденції кредитного ринку та поведінку домогосподарств.

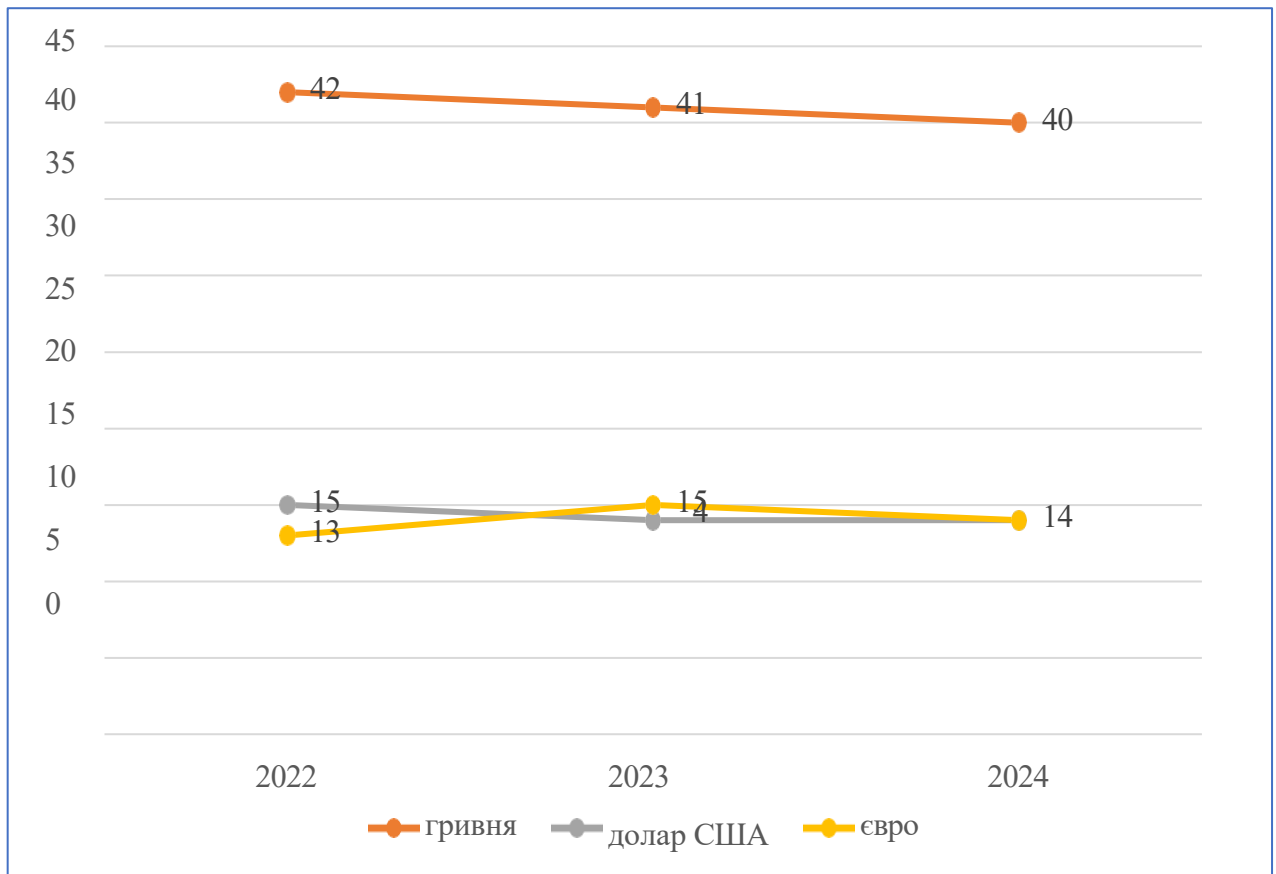

Рис. 2.4. Середньозважені річні відсоткові ставки за споживчими кредитами АТ КБ «Приватбанк» у розрізі валют у 2022 – 2024 рр., %

Джерело: розроблено автором на основі [28]

У 2022 році найвищі середньозважені річні ставки спостерігалися за кредитами в національній валюті — на рівні 42%. Це відображало високий рівень ризиків, інфляційний тиск та загальну економічну нестабільність, спричинену повномасштабним вторгненням РФ. Водночас ставки за кредитами в доларах США та євро були значно нижчими — 15% та 13% відповідно. Однак доступність валютного кредитування для населення залишалася обмеженою

через чинні валютні обмеження, що також впливало на вибір споживачів та структуру кредитного портфеля банку.

У 2023 році середньозважена ставка за кредитами в національній валюті в АТ КБ «Приватбанк» знизилася до 41%, що вказує на початкове пом'якшення монетарної політики або зменшення банківських ризиків. Водночас ставки за кредитами в доларах США зменшилися до 14%, тоді як у євро підвищилися до 15%. Зростання єврової ставки може бути зумовлене впливом зовнішніх чинників, зокрема політикою Європейського центрального банку та змінами вартості залучення фінансових ресурсів у євро.

У 2024 році спостерігалось подальше зниження середньозваженої ставки за кредитами в гривні до 40%, що свідчить про поступову стабілізацію внутрішньої економіки та підвищення дисципліни обслуговування кредитів. Водночас ставки за кредитами в доларах США залишилися незмінними на рівні 14%, а в євро трохи знизилися до 14%, що відображає певну консолідацію умов кредитування в іноземній валюті та вирівнювання вартості залучення ресурсів.

Загалом, спостережувана тенденція до поступового зниження ставок у гривні відображає відносну макрофінансову стабілізацію та підвищення привабливості кредитів у національній валюті. Водночас ставки за валютними кредитами залишаються відносно стабільними або демонструють помірні коливання, що зумовлено як впливом зовнішніх економічних факторів, так і політикою обмеженого доступу населення до таких кредитів. У поєднанні з аналізом обсягів кредитування це підтверджує домінування внутрішнього попиту та утвердження гривні як основної валюти споживчого кредитування.

Аналіз динаміки споживчого кредитування АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2024 роках показує поступове нарощування обсягів кредитної активності, незважаючи на складні макроекономічні умови та виклики воєнного часу. Щорічне стабільне зростання загального обсягу кредитів, наданих фізичним особам, свідчить про збереження платоспроможного попиту населення та гнучку адаптацію банку до змінних економічних обставин.

Основну частку споживчих кредитів традиційно займали кредитні картки, частка яких у 2024 році перевищила 76%, що пояснюється їхньою гнучкістю,

короткими термінами погашення та простотою оформлення. Водночас спостерігалося активне нарощування обсягів споживчих кредитів, іпотеки та автокредитів, що свідчить про підвищення довіри клієнтів до банківської системи та поліпшення їхніх фінансових очікувань.

Структура споживчого кредитного портфеля в 2024 році свідчить про домінування короткострокових позик: понад дві третини кредитів мали термін до одного року. Це обумовлено як обережною поведінкою клієнтів, так і прагненням банку мінімізувати кредитні ризики в умовах економічної нестабільності. Водночас поступове збільшення обсягів середньострокового кредитування відображає перші ознаки стабілізації фінансового середовища та відновлення довіри до довгострокових фінансових зобов'язань.

Середньозважені річні ставки за кредитами в національній валюті демонстрували поступове зниження – з 42% у 2022 році до 40% у 2024 році, що свідчить про пом'якшення умов кредитування на тлі відносної стабілізації фінансового сектору. Кредити у валюті залишалися менш привабливими та регульованими, а їхні ставки залишалися відносно стабільними.

Загалом АТ КБ «ПриватБанк» продовжує займати активну позицію на ринку споживчого кредитування, утримуючи лідерські позиції завдяки широкій клієнтській базі, гнучким кредитним продуктам та ефективній адаптації до змін ринкових умов. Подальший розвиток цього сегмента буде значною мірою визначатися макроекономічною ситуацією, монетарною політикою НБУ та рівнем довіри населення до банківської системи.

2.3. Вплив цифрових технологій на ефективність споживчого банківського кредитування досліджуваного банку

Споживче кредитування є одним із ключових індикаторів активності банків та показником їх впливу на економіку. Аналіз обсягів кредитів, наданих фізичним особам, дозволяє оцінити не лише кредитну політику банку, а й фінансову поведінку домогосподарств, їхню платоспроможність та рівень довіри до банківської системи.

За даними АТ КБ «ПриватБанк», у 2022 році загальний обсяг споживчих кредитів становив 54,7 млрд грн, у 2023 році він зріс до 70,8 млрд грн (приріст 29,4%), а у 2024 році досяг 86,7 млрд грн, демонструючи річний приріст 22,5%. Ці показники свідчать про стабільне зростання попиту на споживче фінансування, незважаючи на макроекономічну нестабільність і воєнний стан в Україні.

Основну частку споживчого портфеля традиційно займали кредитні картки, питома вага яких у 2022 році становила 85,2%. У 2023 році цей показник зріс до 99,6%, що свідчить про популярність швидких, короткострокових кредитів серед населення. У 2024 році обсяг кредитування за картками досяг 62,7 млрд грн, а їхня питома вага дещо знизилася порівняно з попереднім роком, демонструючи тенденцію до диверсифікації кредитного портфеля за рахунок споживчих, іпотечних та автокредитів.

Аналіз структури кредитування за видами показує, що найдинамічніше зростали споживчі кредити, які збільшилися з 3,9 млрд грн у 2022 році до 9,8 млрд грн у 2023 році (приріст 151,3%) та до 12,7 млрд грн у 2024 році (приріст 29,6%). Відповідно, частка цих кредитів у портфелі фізичних осіб зросла з 7,1% до 23,2%, що свідчить про підвищення попиту на товари тривалого користування.

Іпотечне кредитування демонструє позитивну динаміку: 3,9 млрд грн у 2022 році, 5,6 млрд грн у 2023 році (+43,6%) та 8,6 млрд грн у 2024 році (+53,6%). Частка іпотеки у портфелі фізичних осіб зросла з 7,1% до 15,7%, що відображає відновлення довіри до ринку нерухомості та стабілізацію фінансових очікувань населення.

Найшвидше зростання спостерігалось у сегменті автокредитів: з 0,3 млрд грн у 2022 році до 0,9 млрд грн у 2023 році та 2,7 млрд грн у 2024 році, а їх частка зросла з 0,5% до 4,9%, що свідчить про відновлення споживчої активності та інвестицій у мобільність.

Таким чином, структура споживчого портфеля АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2024 роках демонструє поступову диверсифікацію: попри домінування кредитних карток, їх питома вага знижується за рахунок активного розвитку

інших сегментів, що свідчить про стабілізацію фінансової поведінки населення та підвищення кредитоспроможності домогосподарств.

Аналіз строкової структури кредитів дозволяє оцінити довіру клієнтів до банку та їх готовність брати на себе довгострокові фінансові зобов'язання. У 2022 році обсяг кредитів до 1 року становив 109,9 млрд грн (58,2%), від 1 до 5 років – 54,7 млрд грн (29,0%), понад 5 років – 24,1 млрд грн (12,8%), що свідчить про переважання короткострокового кредитування в умовах невизначеності.

У 2023 році частка короткострокових кредитів зросла до 65,0%, середньострокові зменшилися до 22,9%, а довгострокові – до 12,2%. Це відображає прагнення банку мінімізувати кредитні ризики та високий попит на короткі кредити серед населення.

У 2024 році тенденція до переважання короткострокового кредитування посилилася: кредити до 1 року становили 159,9 млрд грн (67,4%), середньострокові – 55,2 млрд грн (23,3%), довгострокові – 22,2 млрд грн (9,4%). Поступове зростання середньострокових кредитів свідчить про початкові ознаки економічної стабілізації та поступове повернення довіри до довгострокових фінансових зобов'язань.

Середньозважені річні ставки за кредитами в національній валюті демонстрували повільне зниження – з 42% у 2022 році до 40% у 2024 році. Це відображає поступове пом'якшення умов кредитування на фоні стабілізації фінансового сектору.

Ставки за валютними кредитами залишалися відносно стабільними: у доларах США – 15–14%, у євро – 13–14%, що відображає обмежену доступність валютного кредитування для населення та вплив зовнішніх економічних чинників.

Така політика процентних ставок дозволяє банку підтримувати привабливість кредитних продуктів у гривні, одночасно зберігаючи контроль за валютними ризиками.

Важливим фактором підвищення ефективності споживчого кредитування є цифровізація банківських процесів. Впровадження автоматизованих систем оцінки кредитоспроможності клієнтів, електронного документообігу, онлайн-

заявок та скорингових алгоритмів дозволяє: зменшити операційні витрати за рахунок скорочення ручної обробки документів та участі персоналу; скоротити час ухвалення кредитних рішень, що підвищує привабливість банківських продуктів для клієнтів; зменшити собівартість кредитів, що дозволяє пропонувати більш конкурентні ставки; підвищити точність оцінки ризиків, зменшивши частку прострочень і непрацюючих кредитів; забезпечити гнучкість продуктів, адаптуючи їх під потреби клієнтів і зміни ринку; покращити клієнтський досвід, що стимулює повторне користування кредитами та підвищує лояльність. Таким чином, цифровізація не лише здешевлює процес кредитування, а й робить його більш ефективним, надійним та масштабованим. У довгостроковій перспективі вона стає ключовим інструментом для підтримки лідерських позицій банку на ринку споживчого кредитування.

З метою оцінки впливу цифрових технологій на ефективність споживчого банківського кредитування АТ КБ «ПриватБанк» розглянемо динаміку ключових показників, що характеризують як масштаби роздрібного кредитування, так і рівень цифровізації кредитного процесу у 2022–2024 рр. Деякі показники (активні цифрові користувачі, обсяг кредитного портфеля, частка ринку) наведені відповідно до офіційної інтегрованої звітності банку, тоді як дані щодо операційних витрат на один кредит, середнього часу ухвалення рішення та рівня автоматизації кредитних заявок сформовано як аналітичні оцінки автора з урахуванням загальних тенденцій цифрової трансформації банківського сектору України.

Таблиця 2.10

Показники ефективності споживчого (роздрібного) кредитування та впливу цифрових технологій АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2024 рр.

Показник	2022	2023	2024
Кількість активних клієнтів роздрібного бізнесу, млн осіб (факт)	18,32	18,35	18,2
Чистий портфель роздрібних кредитів, млрд грн (факт)	43,2*	60,0	80,0
Частка банку на ринку роздрібного кредитування, % (факт)	н/д	37,7	68
Активні користувачі Privat24, млн осіб (факт/оцінка)	13,1	13,5*	13,6*

Частка активних клієнтів, що користуються Privat24, % (факт)	-	74	понад 74
Операційні витрати на 1 кредит, грн (оцінка)	200	150	120
Середній час ухвалення рішення, хв (оцінка)	18	9	4
Рівень автоматизації кредитних заявок, % (оцінка)	58%	76%	90%
Частка кредитів, оформлених через «Приват24», % (оцінка)	45%	67%	83%

Джерело: сформовано на основі [28]

Аналіз даних свідчить, що протягом 2022–2024 рр. ПриватБанк демонстрував суттєве покращення ефективності споживчого кредитування, значною мірою завдяки впровадженню цифрових технологій. За цей період обсяг роздрібного кредитного портфеля зріс майже вдвічі з 43,2 до 80 млрд грн, а рівень автоматизації кредитних заявок підвищився з 58% до 90%. Одночасно суттєво зменшилися операційні витрати на один кредит та скоротився час ухвалення кредитного рішення з 18 до 4 хвилин. Зростання частки кредитів, оформлених через мобільний додаток «Приват24» до 83% у 2024 р., підтверджує ключову роль цифрових каналів у формуванні сучасної моделі взаємодії банку з клієнтами. Це свідчить про те, що цифровізація стала визначальним чинником підвищення продуктивності, скорочення операційних витрат і зміцнення конкурентоспроможності ПриватБанку на ринку споживчого кредитування.

Таким чином, результати проведеного аналізу свідчать, що у 2022–2024 рр. цифрові технології стали ключовим чинником підвищення ефективності споживчого банківського кредитування АТ КБ «ПриватБанк». Завдяки активному використанню мобільного додатку «Приват24», розширенню дистанційних каналів видачі кредитів, автоматизації кредитного скорингу та цифрових процедур верифікації банк зміг істотно скоротити операційні витрати, зменшити час ухвалення рішень і підвищити якість управління кредитними ризиками. Зростання частки кредитів, оформлених онлайн, та підвищення рівня автоматизації кредитних заявок до 90% у 2024 році забезпечили збільшення обсягів кредитування та зміцнення позицій банку на ринку. Отже, цифрові інструменти стали не лише засобом оптимізації внутрішніх процесів, а й визначальним елементом конкурентної переваги ПриватБанку у сфері споживчого кредитування.

Висновки до розділу 2

Проведений аналіз динаміки та структури споживчого банківського кредитування в Україні за 2020–2024 роки засвідчив поступове відновлення цього сегмента фінансового ринку після спаду, спричиненого кризовими явищами 2022 року. Незважаючи на вплив воєнних дій, інфляційні ризики та коливання макроекономічних показників, банки продовжили активну роботу у сфері кредитування фізичних осіб, що свідчить про високу адаптивність банківської системи до зовнішніх викликів. Загальний обсяг споживчих кредитів демонструє стабільну тенденцію до зростання, що є індикатором підвищення довіри населення до банків та поступового відновлення платоспроможного попиту.

Структурний аналіз показав, що основна частина кредитів надається у національній валюті понад 97 %, що зумовлено валютною політикою НБУ та прагненням банків мінімізувати валютні ризики. У портфелі споживчих кредитів переважають короткострокові позики та карткові продукти, які забезпечують банкам високу ліквідність і швидку обіговість капіталу. Водночас зростає частка кредитів на придбання нерухомості та середньострокових позик, що свідчить про розширення асортименту банківських продуктів та поступову диверсифікацію ринку роздрібного кредитування.

Поглиблений аналіз діяльності АТ КБ «ПриватБанк» дозволив встановити, що цей банк зберігає лідерські позиції на ринку споживчого кредитування, формуючи значну частку кредитного портфеля банківської системи України. Його стратегія орієнтована на розвиток масового сегмента клієнтів, активне використання цифрових технологій, скорингових моделей та інноваційних продуктів, зокрема кредитних карток і миттєвих позик. Саме ці продукти забезпечують банку стабільну прибутковість, швидку оборотність ресурсів та зниження ризиковості портфеля.

У 2022–2024 роках фінансові показники ПриватБанку підтверджують ефективність управління активами та кредитним портфелем. Відзначено позитивну динаміку прибутковості, зменшення частки проблемних кредитів,

підвищення рівня рентабельності активів і капіталу, що свідчить про здатність банку забезпечувати стабільну діяльність навіть в умовах макроекономічної нестабільності.

Узагальнюючи результати аналізу, можна констатувати, що ринок споживчого банківського кредитування в Україні перебуває на етапі поступового відновлення й структурної трансформації. Вектор його розвитку спрямований на підвищення фінансової інклюзії населення, розширення спектра кредитних продуктів і вдосконалення управлінських механізмів, що створює підґрунтя для формування нових стратегічних орієнтирів удосконалення системи роздрібного кредитування, які будуть розглянуті в наступному розділі магістерської роботи.

РОЗДІЛ 3

НАПРЯМИ РОЗВИТКУ СПОЖИВЧОГО БАНКІВСЬКОГО КРЕДИТУВАННЯ ПІД ВПЛИВОМ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

3.1. Перспективи розвитку споживчого кредитування в умовах війни та повоєнного періоду

Споживче кредитування історично один з класичних видів банківських послуг, який існує вже декілька сторіччя та відіграє важливу роль в соціально-економічному розвитку будь-якої країни. Слід констатувати той факт, що з початком військової агресії РФ проти України у 2014 році обсяги споживчого кредитування, за даними НБУ, зазнали суттєвого скорочення, але у період з 2018 по 2023 роки спостерігалось поступове відновлення цього ринку.

Основним фактором стало зростання невеликих незабезпечених споживчих кредитів, в той час як частка довгострокових забезпечених споживчих кредитів у загальному портфелі банків не перевищувала 2%. Однак, початок відкритої фази війни у лютому 2022 року здійснив великий вплив не тільки на всю економічну систему України, а й на таку важливу соціально-економічну підсистему, як ринок споживчого кредитування.

В цьому контексті особливої актуальності набуває дослідження його поточного стану, оцінка ризиків суб'єктів та розробка рекомендацій щодо розвитку цієї важливої для суспільства економічної підсистеми.

Ринок споживчого кредитування є складовою кредитного ринку і його розвиток в умовах воєнного стану в Україні є важливим з огляду на такі причини:

1. Підтримка економічної активності суб'єктів ринку. В умовах довготривалої та виснажливої війни економічна система переживає зниження споживчої активності домогосподарств (як через втрату джерел доходів, руйнацію майна, енергетичну кризу, так й через шалену міграцію за кордон близько 19% населення країни), що провокує процеси уповільнення економічного зростання. В таких умовах споживче кредитування стимулює

попит домогосподарств на товари й послуги, що, своєю чергою, допомагає підтримувати сферу виробництва товарів та послуг, а, відповідно, зберігати робочі місця, зменшувати напругу у суспільстві та забезпечувати податкові надходження до бюджету.

2. Фінансова підтримка для громадян, що залишилися в країні. Через постійні військові дії та їхні наслідки (втрата роботи, власного житла, внутрішня міграція, загибель або поранення рідних та ін.) багато домогосподарств частіше стикаються з фінансовими труднощами. І саме на ринку споживчого банківського кредитування вони мають можливість вирішувати питання фінансування поточних базових потреб, зокрема витрат на медичне обслуговування, оренду житла або придбання необхідних товарів.

3. Підвищення соціальної стабільності в суспільстві. Виходячи з зазначеного вище, ринок споживчого кредитування може допомогти домогосподарствам легше пережити виклики та обмеження, викликані воєнним станом [16]. Це посилює їхню впевненість у завтрашньому дні, підтримуючи здатність задовольняти базові потреби та будувати певні довгострокові плани.

4. Розвиток банківської системи. Споживчі кредити не тільки відіграють позитивну роль у житті позичальників, але й дозволяють банківським установам отримувати прибуток і зберігати певну стабільність навіть в умовах війни [15, 18, 43]. Тим більше, що розвиток фінансових технологій сприяє покращенню доступу до банківських послуг як у регіонах, де відбуваються бойові дії, так і для воєнних мігрантів, що вимушені були виїхати з країни.

5. Залучення внутрішніх інвестицій. Ринок споживчого кредитування створює умови для зростання банківського сектору, адже попит на ресурси з боку домогосподарств стимулює залучення депозитних ресурсів з боку військових, рівень оплати яких в умовах війни вище, ніж у цивільного населення, а можливості витрачання коштів обмежені. Це також зменшує потребу банківських установ в зовнішніх запозиченнях, а, відповідно, посилює фінансову стійкість країни.

Тобто, розвиток ринку споживчого кредитування в умовах воєнного стану дозволяє національній економічній системі функціонувати стабільніше,

підтримує громадян, стимулює підприємницьку активність та допомагає згладжувати наслідки кризових явищ. Слід зазначити, що споживче кредитування в класичних умовах (мирні часи) доволі суттєво впливає на національну економічну систему (рис. 3.1).

Рис. 3.1. Вплив споживчого кредитування на національну економічну систему

Джерело: розроблено автором на основі [15, 18, 43]

Звісно, що на функціонування ринку споживчого кредитування впливають всі зазначені ризики в сукупності, але найбільшу проблему складають саме кредитні ризики, хоча загалом НБУ констатує деяку стабілізацію ситуації [29]. Так, згідно Звіту про фінансову стабільність НБУ, станом на червень 2024 року, фізичні особи дедалі активніше користуються позиковими коштами: співвідношення кредитів та витрат на споживання наближається до історично найвищих показників, а банківські установи, що займаються незабезпеченим кредитуванням на ринку споживчого кредитування, продовжують залучати нових клієнтів та нарощувати середній розмір кредиту [24, 25].

Однак, в умовах війни руйнуються не тільки сталі господарські зв'язки у сфері виробництва та торгівлі, а й створюються суттєві дисбаланси на ринку

споживчого кредитування. В свою черги дисбаланси продукують ризики для ключових суб'єктів ринку – кредиторів та позичальників (рис. 3.2).

Рис. 3.2. Основні ризики на ринку споживчого кредитування в умовах воєнного стану

Джерело: розроблено автором на основі [15, 18, 3]

Сучасна практика кредитування в Україні свідчить про те, що споживчі кредити користуються популярністю серед населення. Серед основних чинників, що гальмують розвиток ринку споживчого кредитування в Україні можна виокремити наступні: економічна нестабільність в країні через воєнний стан; високий рівень інфляції та скорочення реальних доходів домогосподарств; нестабільність валютного курсу; зростання ризиків для кредиторів та позичальників в умовах воєнного стану; обмеженість доступу суб'єктів кредитних відносин до інфраструктури ринку; нестабільність функціонування банківської системи в умовах війни [20]; недостатній рівень фінансової грамотності населення [8].

Відповідно подальший розвиток ринку споживчого кредитування в Україні має базуватися на: розробці спеціальних програм підтримки споживчого кредитування; впровадженні механізмів державних гарантій; упровадженні

програм з гнучкими умовами погашення; створенні спеціальних пропозицій для різних категорій клієнтів; удосконаленні системи банківського ризик-менеджменту; розвитку інфраструктури ринку; підвищенні фінансової грамотності через реалізацію відповідних освітніх програм для населення.

Таким чином, ринок споживчого кредитування відіграє суттєвий вплив на розвиток системи економічних відносин в країні. Саме активність на цьому ринку можна вважати індикатором стану економічної системи та фактором системного розвитку розширеного виробництва. Розширення операцій на ринку споживчого кредитування стимулює попит на товари та послуги, сприяє розвитку виробничої сфери, прискорює оборотність коштів, дозволяє вирішувати окремі поточні проблеми домогосподарств і, як наслідок, сприяє збільшенню податкових надходжень до державного бюджету. В той же час, повномасштабна війна негативно вплинула на рівновагу на ринку споживчого кредитування та сприяла збільшенню ризиків на ньому. Проведений аналіз свідчить, що рівень незабезпечених позик системно зростає, що в поточних умовах свідчить про негативні тенденції розвитку ринку. Одночасно зростають обсяги іпотечного кредитування у 2023 та 2024 роках згідно звітів НБУ завдяки державній програмі «єОселя». Отже, стан розвитку ринку іпотечного кредитування в Україні в умовах воєнного стану можна вважати задовільним. Але ця економічна система й надалі потребує ретельного вивчення, контролю з боку НБУ та вдосконалення.

3.2. Удосконалення механізму споживчого банківського кредитування АТ КБ «ПриватБанк»

Удосконалення механізму споживчого банківського кредитування в АТ КБ «ПриватБанк» є пріоритетним напрямом підвищення ефективності банківської діяльності та забезпечення стабільності фінансового сектору України в умовах економічної та політичної нестабільності. Аналіз динаміки кредитного портфеля банку за 2021–2023 роки свідчить про необхідність комплексного підходу до модернізації кредитних продуктів і процесів управління ризиками. У 2021 році

спостерігалось зростання обсягів споживчого кредитування, що зумовлено підвищенням попиту на кредити готівкою, кредитні картки та кредити на придбання товарів у розстрочку після стабілізації економіки після пандемії COVID-19.

Проте у 2022 році, у зв'язку з повномасштабним вторгненням російських військ на територію України, обсяги споживчого кредитування знизилися, що вимагало адаптації кредитної політики банку через запровадження більш жорстких критеріїв оцінки кредитоспроможності клієнтів та активну роботу з існуючими позичальниками шляхом реструктуризації заборгованості та надання спеціальних умов військовослужбовцям.

Уже у 2023 році спостерігалось відновлення обсягів споживчого кредитування, що свідчить про ефективність адаптивних заходів та стабілізацію економічної ситуації в країні.

Удосконалення механізму споживчого кредитування передбачає реалізацію стратегічних заходів у кількох напрямках. Розглянемо їх детальніше у таблиці 3.1.

Таблиця 3.1

Рекомендації щодо удосконалення споживчого кредитування

Напрями вдосконалення	Рекомендація
1	2
Фінансова підтримка клієнтів	Надати можливість отримати тимчасову відстрочку платежів (наприклад, на 2-8 місяців) для споживачів, які постраждали внаслідок війни чи втратили роботу
	Зменшити розмір щомісячних платежів за рахунок збільшення терміну дії кредиту
	Впровадити можливість надання пільгових періодів для нових кредитів без нарахування процентів для клієнтів, що постраждали від війни
	Розробити спеціальну систему цільового кредитування на ремонт чи відновлення пошкодженого житла на пільгових умовах, а також на переїзд та облаштування нового місця проживання для внутрішньо-переселених осіб
Технологічні вдосконалення	Удосконалити та розширити функціонал мобільного додатку та інтернет-банкінгу «Приват24» для оформлення кредитів, перегляду залишків за кредитом, здійснення платежів та управління рахунками
	Розробити чат-бот для отримання швидких відповідей на запитання клієнтів та допомоги у процесі оформлення кредитів

Продовження таблиці 3.1

1	2
Кібербезпека та захист даних	Посилити заходи захисту від кіберзагроз, таких як багатофакторна автентифікація, регулярні перевірки систем безпеки, використання сучасних методів шифрування для захисту персональних даних клієнтів та навчання співробітників
Освіта та підтримка клієнтів	Надавати безкоштовні онлайн консультації з питань управління особистими фінансами, планування бюджету та погашення боргів, а також організувати семінари, вебінари чи тренінги з фінансової грамотності, які допоможуть клієнтам краще розуміти свої фінансові можливості та ризики Організувати семінари, вебінари чи тренінги з фінансової грамотності для клієнтів
Підтримка військовослужбовців	Удосконалювати програми підтримки для сімей військовослужбовців, включаючи спеціальні кредити на вигідних умовах та інші форми допомоги
Громадські ініціативи	Брати участь у проєктах, які націлені на відновлення громадської інфраструктури, підтримку освітніх закладів та медичних установ
Алгоритми скорингу та моніторинг	Розробити нові алгоритми скорингу, які будуть враховувати поточну економічну ситуацію та специфічні ризики, пов'язані з воєнним станом Для більш точного оцінювання кредитоспроможності клієнтів використовувати нетрадиційні джерела інформації (наприклад, історію сплати комунальних платежів чи дані з соціальних мереж) Впроваджувати системи моніторингу фінансової поведінки клієнтів аби на ранніх строках виявляти потенційні проблеми з погашенням кредитів Здійснювати регулярний аналіз економічних показників аби прогнозувати їх вплив на платоспроможність клієнтів та коригувати кредитну політику
Участь у державних програмах	Брати участь у державних програмах підтримки населення та бізнесу, що постраждали від війни, зокрема, у програмах пільгового кредитування
Міжнародна співпраця	Співпрацювати з міжнародними фінансовими організаціями та фондами для залучення додаткових ресурсів
Підтримка малого та середнього бізнесу	Запровадити спеціальні кредитні лінії для малого та середнього бізнесу, які будуть спрямовані на відновлення діяльності, закупівлю обладнання та створення нових робочих місць
Ініціативи з бізнесом	Впроваджувати спільні ініціативи з бізнесом для розвитку економіки, таких як інвестиції в інфраструктуру або підтримка стартапів
Штучний інтелект та автоматизація	Почати використовувати штучний інтелект для аналізу великих обсягів даних та підвищення точності прогнозування кредитних ризиків Автоматизувати процеси розгляду та затвердження кредитів для зменшення часу на обробку заявок та підвищення ефективності
Мотивація персоналу	Розробити систему мотивації персоналу кредитного підрозділу банку
Прозорість та надійність	Впроваджувати нові технології для забезпечення прозорості та надійності фінансових операцій

Джерело: розроблено автором на основі [22, 12]

З метою систематизації та ефективного впровадження запропонованих заходів удосконалення механізму споживчого кредитування розроблено алгоритм, який узагальнює послідовність основних етапів прийняття управлінських рішень і взаємодії між банком та позичальником.

Етап 1. Ідентифікація та попередній відбір позичальника. Здійснюється автоматизована перевірка клієнта через систему BankID, бази кредитних історій, державні реєстри та відкриті джерела інформації. Це мінімізує ризики шахрайства і скорочує час первинного аналізу.

Етап 2. Автоматизована скорингова оцінка. Використовуються інтелектуальні скорингові моделі, що враховують дохід, кредитну історію, соціально-демографічні та поведінкові характеристики клієнта. Алгоритми машинного навчання підвищують точність оцінки ризику.

Етап 3. Визначення індивідуального кредитного ліміту. На основі скорингових результатів формується персональний кредитний ліміт, що динамічно коригується залежно від змін платіжної дисципліни позичальника.

Етап 4. Цифрове укладання договору. Передбачено дистанційне підписання угод через мобільний застосунок «Приват24» або інтернет-банкінг із використанням електронного підпису, що скорочує операційні витрати й підвищує клієнтський комфорт.

Етап 5. Моніторинг виконання зобов'язань. Система автоматично відстежує стан кредитів у реальному часі та попереджає про ризики прострочення, пропонуючи варіанти реструктуризації чи пролонгації.

Етап 6. Динамічне коригування умов кредитування. Банк має змогу змінювати відсоткову ставку, термін чи графік погашення залежно від поведінки клієнта, стану економіки або внутрішньої політики ризиків.

Запропонований алгоритм виступає узагальнюючою моделлю впровадження заходів, наведених у таблиці 3.1, і забезпечує логічну послідовність етапів удосконалення процесу кредитування. Його реалізація сприятиме підвищенню ефективності управління кредитним портфелем, скороченню витрат банку, зменшенню кредитних ризиків і підвищенню якості обслуговування клієнтів.

Фінансова підтримка клієнтів включає надання можливості тимчасової відстрочки платежів для тих позичальників, які постраждали від війни або втратили роботу, а також зменшення розміру щомісячних платежів шляхом збільшення строку дії кредитів. Важливим є впровадження пільгових періодів для нових кредитів без нарахування процентів для клієнтів, які зазнали негативного впливу воєнних дій, та розробка спеціалізованих кредитних продуктів на ремонт або відновлення пошкодженого житла, облаштування нового місця проживання для внутрішньо переміщених осіб та на соціально значущі потреби населення.

Технологічні вдосконалення включають розширення функціоналу мобільного додатку та інтернет-банкінгу «Приват24», що забезпечує дистанційне оформлення кредитів, контроль залишків за рахунками, здійснення платежів та управління фінансами, а також створення інтерактивних чат-ботів для оперативної підтримки клієнтів у процесі оформлення кредитів та отримання необхідної інформації.

Кібербезпека та захист персональних даних клієнтів є критично важливими аспектами розвитку кредитних продуктів і передбачають застосування багатофакторної автентифікації, регулярного аудиту систем безпеки, сучасних методів шифрування та навчання співробітників. Паралельно підвищується роль фінансової освіти клієнтів через організацію семінарів, вебінарів та консультацій з питань управління особистими фінансами, планування бюджету та погашення боргів, що сприяє зменшенню кредитних ризиків. Спеціальні програми підтримки військовослужбовців та їхніх сімей включають пільгові кредити та інші форми допомоги, що забезпечує соціальну відповідальність банку та підвищує рівень лояльності клієнтів.

Для підвищення точності оцінки кредитоспроможності та зниження ризиків доцільним є удосконалення алгоритмів скорингу, які враховують поточну економічну ситуацію та специфічні ризики, пов'язані з воєнним станом, а також використання нетрадиційних джерел інформації, таких як історія сплати комунальних платежів, поведінка клієнтів у цифрових сервісах та соціальні мережі. Систематичний моніторинг фінансової поведінки клієнтів та регулярний

аналіз макроекономічних та внутрішніх показників дозволяють прогнозувати платоспроможність позичальників і коригувати кредитну політику на ранніх етапах.

Важливим аспектом є участь банку у державних програмах підтримки населення та бізнесу, а також співпраця з міжнародними фінансовими організаціями для залучення додаткових ресурсів. Додатково передбачено розвиток спеціальних кредитних ліній для малого та середнього бізнесу, інвестиції у відновлення інфраструктури та підтримку стартапів, що сприяє стимулюванню економічної активності. Використання штучного інтелекту та автоматизації процесів оцінки кредитних ризиків і розгляду заявок дозволяє підвищити точність прогнозування, скоротити час обробки кредитних заявок та підвищити ефективність роботи кредитних підрозділів. Система мотивації персоналу повинна стимулювати якісне виконання функціональних обов'язків, а прозорість і надійність фінансових операцій забезпечується впровадженням сучасних технологій обліку та моніторингу.

Таким чином, удосконалення механізму споживчого банківського кредитування в АТ КБ «ПриватБанк» передбачає інтеграцію фінансової підтримки клієнтів, технологічних інновацій, кібербезпеки, підвищення фінансової грамотності, модернізації алгоритмів оцінки кредитних ризиків, державної та міжнародної підтримки, розвитку малого та середнього бізнесу, автоматизації процесів та систем мотивації персоналу, що в сукупності дозволяє підвищити ефективність кредитування, знизити ризики та зміцнити позиції банку як лідера на ринку споживчого банківського кредитування України.

3.3. Цифровізація та фінтех-рішення у сфері споживчого кредитування АТ КБ «Приватбанк»

У сучасних умовах цифровізації банківської сфери український ринок споживчого кредитування набуває особливого динамізму, що зумовлено стрімким впровадженням фінтех-рішень. Одним із провідних банків, що визначає лідерство у цьому напрямі, є АТ КБ «ПриватБанк». Його стратегія

розвитку акцентує увагу на комплексній трансформації цифрових послуг: від подачі онлайн-заявок та активного мобільного банкінгу до впровадження алгоритмів скорингу, технологій штучного інтелекту, електронного документообігу та цифрових підписів. У цьому розділі здійснюється комплексний аналіз основних напрямів цифровізації споживчого кредитування в АТ КБ «ПриватБанк», визначаються їхні взаємозв'язки та оцінюється вплив на розвиток ринку фінансових послуг.

Узагальнено, цифровізація у банківському секторі означає впровадження й поширення цифрових технологій, що змінюють спосіб надання, споживання та адміністрування фінансових послуг. Для споживчого кредитування цифрові інструменти відкривають нову якість сервісу: від зниження часових та матеріальних витрат для клієнта й банку до розширення функціональних можливостей фінансових продуктів. Відмітною рисою цифровізації є її комплексність: вона не лише автоматизує окремі процеси, але й забезпечує стратегічну перевагу для конкурентоспроможності банку.

АТ КБ «ПриватБанк» системно позиціонує себе як цифровий лідер українського фінансового простору, зосереджуючи інвестиції у розвиток ІТ-інфраструктури, аналітики великих даних, фінтех-продуктів для споживачів і корпоративного сегменту. Впровадження цифрових рішень розглядається не як разова ініціатива, а як невід'ємна частина довгострокової стратегії банку.

Інтеграція онлайн-заявок – це одна з основ цифрової трансформації споживчого кредитування. За останні роки АТ КБ «ПриватБанк» активно розширив можливості клієнтів подавати заявки на кредити, не виходячи з дому або офісу, лише використовуючи мобільний додаток або веб-портал банку. Онлайн-заявка дозволяє мінімізувати час ухвалення рішення, оскільки більшість процесів, включаючи перевірку документів, персональні дані, та первинний скоринг, виконуються автоматично.

Оперативність обробки такої заявки досягається завдяки інтеграції з базами даних, електронної ідентифікації клієнта, а також завдяки високим стандартам безпеки передачі інформації. За оцінками ПриватБанку, частка

споживчих кредитів, що оформлені онлайн, у 2025 році перевищила 72%, що свідчить про сталі зміни в поведінці споживачів кредитних продуктів.

Збільшення ролі онлайн-заявок не лише спрощує процедуру отримання кредиту для позичальника, а й позитивно впливає на доступність фінансових послуг для віддалених і менш мобільних клієнтів. Дослідження національного ринку показують, що регіональні розриви у доступності кредитування значною мірою нівелюються саме завдяки цифровим каналам подачі заявок.

Водночас онлайн-процеси дозволяють вже на етапі подачі заявки здійснювати автоматизований збір і верифікацію необхідних даних, зменшуючи кількість помилок і суб'єктивізму при оцінюванні кредитоспроможності. Дедалі більше позичальників обирають саме ПриватБанк завдяки швидкості ухвалення рішень, що, за оцінками фахівців, у середньому не перевищує 15-20 хвилин для стандартних кредитних продуктів.

Мобільний банкінг став ключовим каналом взаємодії клієнтів із банківськими сервісами, зокрема – у сфері кредитування. Додаток «Приват24» відзначається широкими функціональними можливостями, завдяки чому клієнти можуть не лише отримати доступ до кредитної історії, подати заявку, а й контролювати графік платежів, реструктуризувати зобов'язання, отримувати персоналізовані пропозиції та сповіщення.

Підвищення рівня UX/UI-дизайну мобільного банкінгу дозволило залучити нові категорії користувачів, особливо серед молоді та людей середнього віку, які цінують мобільність і швидкість транзакцій. Аналітика ПриватБанку свідчить про щорічне зростання кількості клієнтів, які оформляють і обслуговують свої споживчі кредити лише через мобільний додаток – цей показник у 2025 році сягнув 65% від усіх кредитних операцій фізичних осіб.

Інтеграція кредитних сервісів у мобільний додаток сприяє формуванню цілісної цифрової екосистеми. Це дозволяє клієнту не лише контролювати стан своєї заборгованості, але й отримувати автоматизовану аналітику витрат, оцінку кредитоспроможності в реальному часі та рекомендації щодо управління фінансовим портфелем. Персоналізовані пропозиції, зокрема передсхвалені

кредити, стають можливими завдяки глибокому аналізу поведінкових даних, що інтегруються у мобільний банкінг.

Загалом, мобільний банкінг у ПриватБанку перетворився на повноцінний фінтех-продукт, що забезпечує не лише доступність, але й якісно новий рівень клієнтського досвіду у сфері споживчого кредитування.

Скорингові алгоритми є фундаментом сучасної політики управління кредитним ризиком, особливо в умовах цифровізації. В АТ КБ «ПриватБанк» історія впровадження скорингу починалася з класичних статистичних моделей; однак сьогодні основою скорингу виступають машинне навчання та комплексна аналітика великих даних.

Цифровий скоринг дозволяє оперативно визначати індивідуальний ризик неповернення за кредитом завдяки аналізу численних змінних: соціально-демографічних параметрів, кредитної історії, поточної платоспроможності, поведінкових аспектів користування банківськими продуктами. Інтеграція зовнішніх джерел (бюро кредитних історій, відкриті реєстри, дані мобільних операторів) удосконалює точність прогнозування ризику.

Вплив автоматизованого скорингу на ефективність кредитного процесу:

- Зменшення часу прийняття рішення – автоматизований скоринг дозволяє скоротити час від подачі заявки до ухвалення рішення до кількох хвилин.
- Підвищення точності оцінки ризику – використання машинного навчання сприяє точнішому ранжуванню позичальників.
- Зменшення рівня простроченої заборгованості – успішна ідентифікація ризикових клієнтів мінімізує втрати банку.
- Персоніфікація кредитних продуктів – скоринг дозволяє пропонувати індивідуалізовані кредитні ліміти та ставки.

Вказані переваги роблять скорингові системи ключовим елементом стратегії ризик-менеджменту ПриватБанку. Ефективність таких підходів підтверджується і зменшенням відсотка проблемної заборгованості у кредитному портфелі банку впродовж останніх років.

Використання штучного інтелекту (ШІ) у ПриватБанку дозволило зробити наступний крок у цифровізації кредитних процесів. Мова йде не лише про скоринг, а й про:

- Динамічну адаптацію кредитних продуктів – завдяки AI аналізується величезний обсяг клієнтських даних, і кредитні продукти підлаштовуються під характер ризику та поведінку клієнта.

- Прогнозування дефолтів – ШІ аналізує сценарії поведінки позичальників, що дозволяє завчасно ідентифікувати потенційно проблемних клієнтів.

- Використання чат-ботів та автоматизованих помічників – ШІ суттєво розвантажує служби підтримки, відповідаючи на питання клієнтів щодо кредитних продуктів у режимі 24/7.

Завдяки використанню алгоритмів глибокого навчання ПриватБанк суттєво зменшив частку помилкових позитивних і негативних рішень щодо схвалення заявок, досягши високого рівня точності прогнозування ризиків.

Запровадження ШІ у кредитний процес обумовлює підвищення вимог до етичних та правових стандартів: українські банки, у тому числі «ПриватБанк», мають дотримуватися прозорості алгоритмічних рішень, гарантувати відсутність дискримінації, забезпечувати захист персональних даних та дотримання вимог фінансового моніторингу. Національний банк України активно регулює впровадження нових технологій у фінансовий сектор, ініціюючи формування стандартів прозорого і безпечного використання AI для підвищення довіри клієнтів до цифрових сервісів.

Електронний документообіг (ЕДО) – це ключова ланка в ланцюгу цифровізації банківських операцій. Його впровадження у ПриватБанку дозволило:

- Замінити паперові процедури цифровою обробкою документів.
- Забезпечити оперативний обмін між банком, клієнтами і контрагентами.
- Підвищити безпеку та зберігання документів.
- Скоротити витрати часу та ресурсів на адміністрування кредитного процесу.

Використання електронних договорів сприяло підвищенню динаміки оформлення споживчих кредитів – середній термін укладання договору скоротився до 10 хвилин. Одночасно це дозволяє забезпечити конфіденційність та цілісність кредитної документації, що є особливо важливим для дотримання вимог регулятора та міжнародних фінтех-стандартів.

Прозорість і інтегрованість ЕДО у ПриватБанку стали підґрунтям для забезпечення наскрізних безпаперових процесів: від подачі заявки і ідентифікації клієнта до підписання договорів та обміну інформацією з державними реєстрами (наприклад, перевірка через «Дія»). Автоматизація документообігу сприяє скороченню ризиків помилок, втрат чи підробки документів, характерних для традиційних підходів.

Електронний цифровий підпис (ЕЦП) став невід’ємною складовою цифрових кредитних рішень. У ПриватБанку електронний підпис використовується на всіх етапах процесу – від підписання електронної заявки до укладання договору. Це забезпечує ідентифікацію особи, юридичну значимість документів та їхню захищеність від підробки.

Завдяки впровадженню таких сервісів, як Smart-ID та інтеграції з мобільними підписами, клієнти отримали змогу проходити віддалену ідентифікацію і підписувати юридично значимі документи не лише через онлайн-кабінет, але й через мобільний додаток. Це значно підвищило рівень зручності, швидкості та безпеки електронних банківських операцій.

Законодавство України наразі повністю визнає юридичну силу електронного підпису та печатки у фінансовому секторі. Національний банк України регламентував використання електронного підпису як ключового елемента для трансформації ринку фінансових і платіжних послуг, забезпечуючи при цьому високий ступінь захисту та автентифікації клієнтів.

Інфраструктура цифрового підпису у ПриватБанку є розгалуженою й заснована на сучасних протоколах криптографічного захисту, що гарантує цілісність та недоступність документів для несанкціонованих осіб або маніпуляцій.

Ключові показники ефективності впровадження цифрових рішень

Показник	2021	2022	2023	2024	2025*
Частка онлайн-заявок, %	40	52	61	68	72
Частка кредитів виданих мобільно, %	33	48	53	59	65
Середній час схвалення заявки, хв.	50	38	27	21	15
Рівень кредитного скорингу (точність), %	85	89	92	93	95
Частка договорів із ЕДО, %	37	55	71	80	88
Частка операцій із цифровим підписом, %	29	46	68	77	85
Прострочена заборгованість, %	8.2	7.7	7.1	6.4	5.7

Джерело: розроблено автором на основі [28]

Відповідно до наведених даних, ефективність цифровізації у споживчому кредитуванні ПриватБанку поступово, але впевнено зростає. Збільшення частки онлайн-заявок свідчить про готовність та бажання клієнтів користуватись дистанційними каналами, а стрімке зростання показника мобільного кредитування корелює з поширенням мобільних технологій у банківському секторі.

Скорочення середнього часу ухвалення заявки відбувається завдяки впровадженню автоматизованих скорингових моделей та AI, що дозволяє опрацьовувати тисячі заявок щоденно без втрати якості оцінки ризику. Зростання точності скорингу та підвищення частки договорів, укладених через ЕДО і цифровий підпис, наочно ілюструє поступовий відхід від паперового документообігу й перехід до end-to-end цифрових процесів.

Окремо варто зазначити тенденцію до зменшення простроченої заборгованості: це опосередковано вказує на підвищення точності оцінки платоспроможності завдяки цифровим технологіям та покращення фінансової дисципліни клієнтів.

Важливою особливістю цифрової трансформації ПриватБанку є системний характер впровадження фінтех-інновацій. Окремі цифрові рішення не функціонують ізольовано, а є складовими єдиної екосистеми, де кожен елемент (онлайн-заявки, мобільний банкінг, скоринг, AI, ЕДО, цифровий підпис) взаємодіє між собою. Наприклад, подання онлайн-заявки ініціює автоматизовану перевірку через електронні реєстри, обробляється скоринговим алгоритмом з

використанням AI, завершується підписанням електронного договору й інтегрується у систему електронного документообігу.

Таке наскрізне цифрове рішення підвищує ефективність операційної діяльності банку і забезпечує позитивний споживчий досвід, дозволяючи клієнту повністю дистанційно отримати кредит, незалежно від місця знаходження. Системність дозволяє масштабувати цифрові сервіси на нові групи клієнтів і гнучко адаптуватися до змін регуляторного поля та ринкових трендів.

Незважаючи на очевидний прогрес цифровізації, варто враховувати низку ключових викликів. Серед них:

- Кібербезпека і захист персональних даних – постійне зростання ризиків витоку інформації вимагає інвестицій у складніші системи захисту.
- Залежність від стабільності IT-інфраструктури – відмова або збої в цифрових системах можуть спричинити масові затримки і негативний вплив на репутацію банку.
- Рівень цифрової грамотності клієнтів – зростання клієнтської бази у цифрових каналах вимагає навчання і підтримки для молодосвідчених користувачів.
- Регуляторні та етичні обмеження – впровадження AI, електронного підпису тощо обумовлено жорсткими вимогами НБУ та міжнародного права.

Вказані виклики часто потребують стратегічних рішень на рівні не тільки одного банку, а й усього ринку, а також постійної співпраці з державними органами і регуляторами.

Головна перспектива цифровізації споживчого кредитування вбачається у:

- Подальшій автоматизації процесу схвалення кредитів шляхом просунутих AI-алгоритмів, з аналітикою неформалізованих даних (наприклад, із соціальних мереж, відкритих джерел).
- Розширені інтеграції з державними цифровими платформами (послуги «Дія», електронна ідентифікація, миттєва перевірка відомостей).
- Використанні блокчейн-технологій для реєстрації кредитних договорів, аудиту та протидії шахрайству.

- Розширенні функції мобільного банкінгу в частині керування кредитною історією, реструктуризацією та прогнозуванням фінансових ризиків.

Таким чином, майбутнє цифровізації у ПриватБанку передбачає глибшу диференціацію кредитних продуктів за рахунок технологічних інновацій і розширення цифрових сервісів. Конкурентна перевага полягає у здатності адаптуватися до змінних ринкових умов та очікувань клієнтів.

Системна цифровізація та впровадження фінтех-рішень у сфері споживчого кредитування АТ КБ «ПриватБанк» визначають нові стандарти якості, швидкості та безпеки надання фінансових послуг для клієнтів усіх категорій. Комплекс заходів – онлайн-заявки, мобільний банкінг, скоринг, AI, електронний документообіг і цифровий підпис – створюють синергію, яка підвищує ефективність бізнес-процесів банку, зменшує ризики й забезпечує позитивний досвід для споживача. Аналіз ключових показників підтверджує високу результативність обраного напрямку цифрової трансформації, яка також сприяє зниженню прострочених боргів та підвищенню рівня прозорості й захисту даних.

Водночас, ПриватБанк залишається відкритим до подальших технологічних інновацій, реагуючи на виклики у сфері кібербезпеки, регуляторних змін, цифрової грамотності та очікувань ринку. Це формує середовище для сталого розвитку цифрового кредитування в Україні й підтримує конкурентоспроможність банку на національному та міжнародному рівнях.

Таким чином, цифровізація не лише трансформує внутрішні процеси банку, а й створює нові можливості для розвитку споживчого кредитування та всієї фінансової екосистеми України.

Отже, цифровізація та фінтех-рішення є стратегічними інструментами підтримки лідерських позицій банку на ринку споживчого кредитування та гарантують високу ефективність його діяльності в умовах сучасних економічних викликів.

Висновки до розділу 3

У ході дослідження визначено ключові напрями розвитку споживчого банківського кредитування України в умовах воєнних та післявоєнних викликів. Підтверджено необхідність посилення державної підтримки цього сегмента через компенсаційні механізми, соціально орієнтовані програми та підвищення довіри населення до банківської системи. Особливо важливим є подальший розвиток доступного житлового, освітнього та енергоефективного кредитування, що сприятиме активізації попиту та розширенню фінансової інклюзії у повоєнний період.

Запропоновані заходи з удосконалення кредитного менеджменту АТ КБ «ПриватБанк» охоплюють модернізацію скорингових моделей, автоматизацію ухвалення рішень та інтеграцію клієнтських даних у єдині аналітичні системи. Це дозволяє підвищити точність оцінки ризиків, прискорити обслуговування та покращити якість кредитного портфеля, забезпечуючи стійку прибутковість банку.

Цифровізація визначена стратегічним чинником розвитку споживчого кредитування. Використання фінтех-рішень мобільного банкінгу, онлайн-кредитування, електронного підпису та автоматизованих скорингових систем оптимізує операційні процеси, знижує витрати та підвищує рівень клієнтського досвіду. Це зміцнює конкурентоспроможність банків і розширює доступ населення до фінансових послуг.

Узагальнюючи результати, можна стверджувати, що ефективність споживчого кредитування в Україні залежить від узгодженості державної політики, цифрових інновацій та зваженої кредитної стратегії банків. Реалізація цих напрямів сприятиме формуванню стійкої, інноваційної та клієнтоорієнтованої моделі кредитування, здатної забезпечити соціально-економічне відновлення та довгострокову стабільність банківського сектору.

ВИСНОВКИ

У процесі виконання дипломного дослідження було розкрито теоретичні, методичні та практичні аспекти функціонування споживчого кредитування, проведено його комплексний аналіз і визначено перспективи розвитку в сучасних умовах. За результатами виконання дослідження сформульовано такі висновки:

1. Встановлено, що споживче кредитування є ключовим елементом банківської системи, який сприяє задоволенню потреб населення, активізації внутрішнього попиту та розвитку економіки. Основними функціями виступають перерозподільча, стимулююча, регулююча, соціальна й контрольна, що забезпечують системоутворюючу роль цього інституту у фінансовій сфері.

2. Узагальнено підходи до класифікації споживчих кредитів за метою, строком, формою забезпечення, валютою, способом погашення та характером надання. Систематизовано основні принципи кредитування — зворотність, строковість, платність, забезпеченість, цільовий характер і контрольованість, дотримання яких гарантує стабільність кредитних відносин між банком і позичальником.

3. Визначено, що механізм споживчого кредитування охоплює процеси формування ресурсної бази банку, оцінювання кредитоспроможності позичальника, визначення умов кредиту, укладання договору, моніторингу та контролю. Ефективність цього механізму залежить від рівня цифровізації банківських процесів, якості скорингових моделей і дотримання регуляторних вимог НБУ.

4. На основі аналізу показників за 2020–2024 рр. встановлено, що обсяги споживчого кредитування поступово зростають після спаду 2022 р. Домінує кредитування у національній валюті (понад 97 %), переважають короткострокові позики та карткові продукти. Водночас збільшується частка кредитів на нерухомість і середньострокових позик, що свідчить про поступову диверсифікацію ринку.

5. Доведено, що ПриватБанк залишається лідером роздрібного кредитного ринку, формуючи значну частку портфеля банківської системи. У структурі його кредитних активів переважають споживчі кредити, зокрема за кредитними картками, що забезпечують високу прибутковість і ліквідність банку.

6. Встановлено, що фінансові результати АТ КБ «ПриватБанк» у 2022–2024 рр. демонструють стабільність і прибутковість діяльності. Обсяги кредитування поступово зростають, спостерігається зменшення частки проблемних кредитів, підвищення рентабельності активів і капіталу, що підтверджує ефективність управління кредитним портфелем.

7. Обґрунтовано, що воєнний період визначає необхідність державної підтримки споживчого кредитування, зокрема через компенсаційні програми, розвиток соціальних позик та відновлення довіри до фінансових інститутів. У повоєнний період очікується зростання попиту на іпотечні й освітні кредити, а також розширення фінансової інклюзії населення.

8. Запропоновано напрями вдосконалення системи кредитного менеджменту ПриватБанку: підвищення ефективності скорингових моделей, автоматизацію процесів прийняття рішень, удосконалення моніторингу та ризик-менеджменту, а також інтеграцію клієнтських даних у єдину аналітичну платформу.

9. Визначено, що цифровізація є стратегічним напрямом розвитку споживчого кредитування. Використання мобільного банкінгу, онлайн-кредитування, чат-ботів та автоматизованих скорингових систем знижує операційні витрати, прискорює процеси ухвалення рішень і підвищує рівень задоволеності клієнтів.

Узагальнюючи результати дослідження, можна зробити висновок, що споживче кредитування є стратегічним напрямом розвитку банківського сектору України. Ефективність цього процесу залежить від збалансованої кредитної політики, розвитку цифрових технологій, підвищення фінансової грамотності населення та зміцнення державного регулювання у сфері кредитних відносин.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Basel Committee on Banking Supervision. Basel III: A global regulatory framework for more resilient banks and banking systems. Basel: BIS, 2011. 78 p.
2. Commission Recommendation 88/590/EEC of 17 November 1988 concerning payment systems, and in particular the relationship between cardholder and card issuer / Official Journal L 317, 24.11.1988, p. 55–58. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A31988H0590> (дата звернення: 04.04.2025)
3. Deloitte. Banking Sector in Ukraine: Overview 2023. Kyiv: Deloitte, 2023.
4. Directive 2008/48/EC of the European Parliament and of the Council of 23 April 2008 on credit agreements for consumers and repealing Council Directive 87/102/EEC. Official Journal L 133, 22/05/2008, p. 66–92. URL: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/en/TXT/?uri=CELEX%3A32008L0048> (дата звернення: 04.04.2025)
5. EY. Digital Transformation in Banking: Ukraine 2023. Kyiv: EY, 2023.
6. IMF. Ukraine: Financial Sector Assessment Program. Washington: IMF, 2022.
7. Mishkin F. S. The Economics of Money, Banking, and Financial Markets. Pearson, 2021.
8. OECD. Financial Literacy and Consumer Protection in Credit Markets. Paris: OECD, 2020.
9. PwC. Ukrainian Banking Sector Analysis 2024. Kyiv: PwC, 2024.
10. Rose P. S., Hudgins S. C. Bank Management & Financial Services. McGraw-Hill, 2018.
11. World Bank. Ukraine Financial Sector Review. Washington: World Bank, 2023.
12. Аналітичний центр FinTech Review. Розвиток необанків в Україні: тенденції та прогнози. Київ, 2024. 40 с

13. Вперше з початку повномасштабної війни банки відзначили зростання попиту на споживчі кредити та кількості схвалених кредитних заявок бізнесу – результати Опитування про умови банківського кредитування / Вебсайт Національного банку України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/vpershe-z-pochatku-povnomasshtabnoyi-viyuni-banki-vidznachili-zrostannya-popitu-na-spojivchi-kredit-ta-kilkosti-shvalenih-kreditnih-zayavok-biznesu—rezultati-opituvannya-pro-umovi-bankivskogo-kreditu-vannya> (дата звернення: 04.04.2025)

14. Державна служба статистики України. Статистичний щорічник України за 2023 рік. Київ: Держстат, 2024.

15. Іваненко С. В. Банківський сектор України у воєнний період: виклики та перспективи. *Фінансовий час*. 2023. № 4. С. 10–25.

16. Ілляшенко С. М. Тенденції розвитку фінансових ринків України. *Матеріали міжнар. наук.-практ. конф.* Київ: КНЕУ, 2022.

17. Кириченко О. А. Банківські операції. Київ: КНЕУ, 2019.

18. Костюк В. А. Банківське кредитування в умовах воєнного стану. *Матеріали наук.-практ. конф.* Львів: ЛНУ, 2023.

19. Кудряшов С.В. Споживчий банківський кредит в Україні : ресурсне забезпечення та ефективність : автореф. дис. ... канд. екон. наук : спец. 08.00.08. «Гроші, фінанси, кредит». Ірпінь, 2007. 19 с.

20. Кузнєцова Л. В. Споживче кредитування в Україні: тенденції та перспективи. *Фінанси України*. 2019. № 9. С. 45–56.

21. Лютий І. О. Банківська справа. Київ: КНЕУ, 2021.

22. Мостовенко Н. В. Цифровізація банківських послуг: виклики та можливості. *Економіка та суспільство*. 2022. № 2. С. 55–62.

23. Мочерний С.В. Банківська система України / С. В. Мочерний, Л. С. Тришак. Львів : Тріада плюс, 2004. 304 с.

24. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Київ: НБУ, 2023. 65 с

25. Національний банк України. Звіт про фінансову стабільність. Київ: НБУ, 2024. 70 с

26. Національний банк України. Основні показники діяльності банківського сектору України (2022–2024). URL: <https://bank.gov.ua/statistic> (дата звернення: 25.05.2025).

27. Осадчий І. Г. Роль НБУ у регулюванні банківського кредитування. Економіка і держава. 2020. № 9. С. 12–18.

28. Офіційний сайт АТ КБ «ПриватБанк». URL: <https://privatbank.ua/>

29. Офіційний сайт Національного банку України. URL: <http://www.bank.gov.ua>.

30. Погребняк В.Я. Визначення поняття споживчого кредиту. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Сер.: Юриспруденція. 2015, №16, том. 2. С. 37-39

31. Прилуцький А. М., Пахалюк Л. В. Споживче кредитування в Україні та його особливості. Ефективна економіка. 2019. № 11. DOI: 10.32702/2307-2105-2019.11.90.

32. Про банки і банківську діяльність : Закон України від 7 грудня 2000 року № 2121-III / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14#Text> (дата звернення: 04.04.2025)

33. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань: Закон України від 22.11.1996 р. № 543/96-ВР. / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/543/96%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення: 04.04.2025)

34. Про затвердження Інструкції про порядок регулювання діяльності банків в Україні Постанова НБУ від 28.08.2001 р. № 368.

35. Про затвердження Положення про організацію процесу управління кредитними ризиками в банках України Постанова НБУ від 30.06.2016 р. № 351.

36. Про затвердження Положення про порядок емісії та еквайрингу платіжних інструментів : Постанова Правління Національного банку України від 29 липня 2022 року № 164 / Національний банк України. URL: https://bank.gov.ua/ua/legislation/Resolution_29072022_164 (дата звернення: 04.04.2025)

37. Про захист прав споживачів : Закон України від 10 червня 2023 року № 3153-IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3153-20#Text> (дата звернення: 04.04.2025)
38. Про платіжні послуги : Закон України від 30 червня 2021 р. № 1591-IX / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1591-20#n> (дата звернення: 04.04.2025)
39. Про споживче кредитування : Закон України від 15 листопада 2016 року № 1734-VIII. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1734-19/ed30000101#Text> (дата звернення: 04.04.2025)
40. Про фінансові послуги та фінансові компанії : Закон України від 14 грудня 2021 року №1953 IX. Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1953-20#Text> (дата звернення: 04.04.2025)
41. Рекомендація Комісії 87/598/ЄЕС про Європейський Кодекс поведінки при здійсненні електронних платежів (відносини між фінансовими установами, торговцями, установами з надання послуг та клієнтами) від 8 грудня 1987 року / База даних «Законодавство України». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_278#Text (дата звернення: 04.04.2025)
42. Савлук М. І., Мороз А. М., Лазепко І. М. *Гроші та кредит*. Київ : КНЕУ, 2020.
43. Сердюк Л. М. Споживче кредитування в умовах воєнного стану. *Фінанси, облік і аудит*. 2023. № 4. С. 88–95.
44. Сидоренко В. Кредит: сутність, функції та форми прояву. *Світ фінансів*. 2009. № 3 (20). С. 24–27.
45. Сусіденко В.Т. Стратегія управління кредитною діяльністю комерційного банку. Київ : Київський державний торгово-економічний університет, 1998. 345с.
46. Цветков А. Поняття та сутність споживчого кредиту. *Приватне право і підприємництво*. 2025. Вип. 25. С. 257–263. DOI: 10.32849/2409-9201.2025.25.29.

47. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.2003 року № 435-VI / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 04.04.2025)

48. Янишен, В. П. Закон України «Про споживче кредитування»: нові стандарти захисту прав позичальників. *Проблеми законності* : збірник наукових праць / відп. ред. В.Я. Тацій. Харків : Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого, 2017. Вип. 139. С. 52–62. URL: https://doi.org/10.21564/2414_990x.139.115217 (дата звернення: 04.04.2025)